

Zbornik sažetaka

**Odgojno-obrazovna, socijalna i
zdravstvena infrastruktura za djecu s
teškoćama i osobe s invaliditetom**

Primošten

6. – 8. travnja 2021.

Organizatori

Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Hrvatska komora edukacijskih rehabilitatora

Organizacijski odbor

Antun Zupanc, predsjednik SERH-a
izv. prof.dr.sc. Snježana Sekušak Galešev, dekanica ERF-a
doc.dr.sc Zlatko Bukvić, predsjednik HKER-a
prof.dr.sc. Daniela Bratković
doc.dr.sc. Sonja Alimović
doc.dr.sc. Damir Miholić
Renata Kos, tajnica SERH-a
Blanka Horvat, SERH
Tatjana Kovačić, SERH
Edit Lemal, SERH
Radmila Popović, SERH
Nataša Tomljanović SERH
Dubravka Vajdić, SERH
Nevzeta Zdunić, SERH

Stručno-znanstveni i programski odbor

izv.prof.dr.sc. Snježana Sekušak Galešev, Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet, Zagreb

prof.dr.sc. Tina Runjić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

prof.dr.sc. Renata Martinec, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

prof.dr.sc. Daniela Bratković, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

doc.dr.sc. Zlatko Bukvić, Hrvatska komora edukacijskih rehabilitatora,
predsjednik

doc.dr.sc. Sonja Alimović, Hrvatska komora edukacijskih rehabilitatora

Antun Zupanc, Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske, predsjednik

mr. Edit Lemal, Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske

Dubravka Vajdić, Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske

Pokrovitelj

Predsjednika Republike
Zoran Milanović

Urednici

Antun Zupanc

Renata Kos

Oblikovanje i izrada naslovnice

Renata Kos

Oblikovanje i prijelom teksta

Renata Kos

Nakladnik

Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske
Ulica Jurja Križanića 33, Varaždin, Hrvatska

Naklada

mrežno izdanje

<https://www.savez-defektologa.hr/category/publikacije/>

ISBN 978-953-58871-3-3

Varaždin, 2021.

Sponzor

**PODRŠKA KOJOJ
ZNATE IME.**

Školska knjiga uvijek uz vas

Predgovor

Savez edukacijskih rehabilitatora Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu te Hrvatska komora edukacijskih rehabilitatora zajedničkim su snagama u proljeće 2021. godine planirali, organizirali i sproveli znanstveno-stručnu konferenciju s međunarodnim sudjelovanjem. Konferencija pod nazivom **„Odgojno-obrazovna, zdravstvena i socijalna infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom“** održala se od 6. do 8. travnja 2021. u Primoštenu. Okolnosti s kojima se susreo Organizacijski odbor učinile su održavanje ove konferencije pravim izazovom. Uzevši u obzir epidemiološke mjere koje su bile na snazi u cijeloj državi, bilo je neophodno osigurati sve uvjete kako bi se predavači i jedan dio sudionika mogao okupiti uživo, dok je veći dio sudionika i jedan dio predavača sudjelovao na konferenciji na daljinu. Sama je konferencija prenošena u takozvanom streamu na YouTube kanalu, te je tako omogućeno praćenje konferencije svim sudionicima koji nisu bili u mogućnosti prisustvovati uživo. Znanstvene i stručne teme predavači su naizmjenice prenosili svim sudionicima uživo i putem platformi za online sastanke i predavanja. Veliku i značajnu ulogu imali su i ove (kao i prethodnih godina), moderator koji su vodili blokove predavanja. Uspješno su provedene i tri radionice za ograničen broj sudionika, pa se stoga može slobodno reći da je i ovogodišnja konferencija zadržala format koji je stručna i znanstvena zajednica očekivala.

Sama je konferencija iznjedrila niz primjera dobre prakse iz cijele Hrvatske, ali i susjednih zemalja, te tako još jednom pokazala kako struka gleda na problematiku edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti u tri sustava u kojima djeluje- zdravstvenom, odgojno-obrazovnom i sustavu socijalne skrbi. Uočene su velike razlike i uvjeti između sustava u kojima djelujemo, ali i zajednički fokus na sve bitne odrednice naše struke. Prikazi primjera dobre prakse pokazali su i potrebu kontinuiranog stručnog usavršavanja naših kolegica i kolega. Struka nam je relativno mlada i evidentan je uzlet akademskog i stručnog promišljanja i djelovanja s ciljem uvođenja novih i

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

znanstveno potkrijepljenih rehabilitacijskih postupaka koji se provode u svim navedenim djelatnostima i okruženjima. Smatram da je ovogodišnja tema konferencije ispunila očekivanja kako za samu struku, tako i za promociju i daljnji rad na vidljivosti struke i njenoj važnosti za cjelokupnu zajednicu. Edukacijski rehabilitatori su struka koja teži postati vidljivija i prepoznatljivija u društvu uz neophodan angažman na daljnjem izjednačavanju statusa edukacijskih rehabilitatora, jer zagovaranjem struke, zagovaramo i prava djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom. Stoga, nastavimo ponosno pronositi svjetlo uključivosti!

Antun Zupanc, mag.rehab.educ.

PREDSJEDNIK SERH-a

PROGRAM

Utorak, 6. travnja 2021.

13:30 Registracija sudionika

14:30 – 15:00 **Svečano otvaranje**

15:00 PLENARNA PREDAVANJA

prof.dr.sc. Zrinjka Stančić: **Standard zanimanja (SZ) i standard kvalifikacije (SK)
edukacijskog rehabilitatora** (uživo)

prof.dr. Nenad Glumbić: **Digitalna inkluzija osoba sa invaliditetom** (online)

16 – 16:30 **PAUZA**

16:30 Školska knjiga: **Aplikacija „Asistent“** (uživo)

17:00 Zlatko Bukvić, Marijana Dodigović, Irma Dračić, Silvija Ladić Fischer, Nikolina Žajdela Hrustek, Valentina Kirinić: **The STAIRS, (Stakeholders Together Adapting Ideas to Readjust Local Systems to Promote Inclusive Education)** (uživo)

17:10 Antun Zupanc, Zvezdana Novina Repovečki: **Provođenje usluge rane intervencije u KZŽ** (uživo)

17:20 Nikolina Majdak, Daniela Cvitković: **Prediktori procjene potrebe za supervizijom
edukacijskih rehabilitatora** (uživo)

17:30 Đana Baftiri: **Učenici s teškoćama srednje škole u trokutu a, b, c modela odgojno-
obrazovnog rada** (uživo)

17:40 Martina Sajko Olovec: **Značaj usluga profesionalne rehabilitacije kod zapošljavanja
osoba s invaliditetom- prikaz slučaja iz aspekta Hrvatskog zavoda za zapošljavanje** (uživo)

17:50 Renata Kos: **I mi smo dio eTwinning zajednice** (uživo)

18:00 Hrvoje Bogojević, Vanja Marković: **Prozor u priču - kamišibaj kazalište u radu s
učenicima s većim teškoćama u razvoju** (online)

18:10 Vanja Marković, Višnja Popović: **Združena atletika kao odgojno inkluzivna praksa**
(online)

18:20 Marija Kirinić, Iva Kovačić: **Uključivanje psa u nastavni proces – Učimo sa 4 šape**
(online)

Srijeda, 7. travnja 2021.

9:00 PLENARNO PREDAVANJE

izv.prof.dr.sc. Jasna Kudek Mirošević: **Odgojno-obrazovna infrastruktura u kurikularnom pristupu – zašto je važna za individualizirano učenje i poučavanje?** (online)

9:30 Dina Dežmar: **Suvremeni pristup ranoj intervenciji u djetinjstvu Tima za ranu intervenciju Specijalne bolnice za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ Rovinj – Rovigno** (uživo)

9:40 Vedrana Vučković, Lucija Piplović, Nikolina Buzov: **Inkluzivna praksa ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u vrijeme pandemije COVID-19 – prikaz djelovanja DV „Cvit Mediterana“** (uživo)

9:50 Vlatka Kamenarić Blašković, Tena Matijaš, Dajana Bulić: **Primjena slikovnog materijala u obitelji djeteta s teškoćama u razvoju** (uživo)

10:00 Tea Čivrag, Marisela Blažek, Ana Markulin: **Stručna podrška u obitelji djece s teškoćama u razvoju** (uživo)

10:10 Koraljka Janeković: **KLIK – Program zvučno-pedagoške komunikacije s djecom** (uživo)

10:20 Daniela Bratković, Vesna Mihanović: **Neovisno življenje u zajednici osoba s intelektualnim teškoćama iz perspektive stručnjaka koji im pružaju podršku** (uživo)

10:30 – 11:00 **PAUZA**

11:0 Tatjana Kovačić, Nataša Tomljanović: **Volontiranje osoba s invaliditetom-Volonter godine 2020.**(poster - uživo)

11:10 Ivana Sabolić, Patricija Karaman, Marija Dautanec Božić: **Povezanost suradnje između roditelja i učitelja edukatora rehabilitatora u osnovnoj školi** (poster uživo)

11:20 Zlatko Bukvić, Marijana Dodigović, Irma Dračić, Silvija Ladić Fischer, Nikolina Žajdela Hrustek, Valentina Kirinić: **Projekt STAIRS (Stakeholders Together Adapting Ideas to Readjust Local Systems to Promote Inclusive Education) - "stepenice" za inovativni pristup inkluzivnom obrazovanju** (poster uživo)

11:30 Lea Masnjak Šušković, Mirela Bukovac, Snježana Sekušak-Galešev: **Prikaz istraživanja primjene neurofeedback metode kod djece s ADHD-om** (poster uživo)

11:40 Maja Rebrović Čančarević: **Igrifikacija u obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju** (online poster)

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

11:50 Maja Rebrović Čančarević, Tamara Dubrović: **Uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u projektnu nastavu** (online poster)

12:00 Gordana Pajca Grbin, Aleš Furlan: **I psi idu u vrtić** (online poster)

12:30 Jadran Rubeša: **Senzorna integracija u bazenu** (online)

12:20 Tanja Šupe: **Tehnologija kao sredstvo u razvijanju socijalnih kompetencija kod djece s oštećenjem vida** (online)

12:30 Emina Ahmetović, Ivana Sopek: **Psihosocijalni rizici i stres na radnom mjestu edukacijskih rehabilitatora i logopeda** (online)

12:40 Jelena Lakuš, Renata Treska: **Rad s učenicima s višestrukim teškoćama u Centru za odgoj i obrazovanje Čakovec** (online)

12:50 Dinka Žulić, Tatjana Žižek: **Odgojno-obrazovni ishodi u posebnom kurikulumu Hrvatskog jezika i Matematike** (online)

13:00 – 14:30 PAUZA ZA RUČAK

14:30 Nataša Bačić Kušpilić, Janja Vucković: **Građanski odgoj i obrazovanje u Centru za odgoj i obrazovanje Rijeka** (uživo)

14:40 Nevzeta Zdunić, Mirela Bukač: **Prikaz rada edukacijskih rehabilitatora u izvanrednim okolnostima - aktivnosti na daljinu** (uživo)

14:50 Đana Baftiri: **Izazovi inkluzije učenika s teškoćama u umjetničkim školama** (uživo)

15:00 Ana Knežević, Jana Korlević, Mia Rajda, Katarina Užarević: **Kampanja „Zablistaj“**

15:30 -16:30 RADIONICE (uživo)

Jasna Romich Jurički, Koraljka Žepec: **Igra, pokret i učenje**

Koraljka Janeković: **Klik – program zvučno-pedagoške komunikacije s djecom**

Zrinjka Stančić: **Standard zanimanja (SZ) i standard kvalifikacije (SK) edukacijskog rehabilitatora**

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

Četvrtak, 8. travnja 2021.

9:00 PLENARNO PREDAVANJE

doc.dr.sc. Sonja Alimović: **Suradnja s obitelji u procesu edukacije i rehabilitacije** (uživo)

9:30 Marija Škes: **Osobe s invaliditetom i pandemija COVID-19** (online)

9:40 Eva Brlek: **Determinante komunikacijskog modela kod djece s ADHD-om** (online)

9:50 Blaženka Maltar, Ines Žukina: **Igrom do znanja** (online)

10:00 Robert Posavec: **Društveno poduzetništvo – gdje smo u odnosu na istok i zapad** (online)

10:10 Dubravka Kocanjer: **Inkluzija 21. stoljeća traži nova znanja** (online)

10:20 Borko Barukčić, Vanja Uzelac: **Tobacco smoking in adults with moderate and severe intellectual disabilities in institutional accommodation and supported housing** (online)

10:30 Andrea Fajdetić, Katarina Ivče Farnell : **Senzibiliziranje učenika bez teškoća u redovitim osnovnim školama pomoću intervencija osiguranja pristupa kulturnim sadržajima osobama sa senzoričkim oštećenjima: Projekt „Senzibilizacijom do integracije“** (online)

10:40 Andrea Fajdetić, Katarina Ivkić, Mirela Bukač: **Partnerstvo udruga i redovitih osnovnih škola – ključ unapređenja u području prevencije nasilja nad i među djecom i mladima Projekt „Mali mirotvorci“** (online)

10:50 – 11:20 PAUZA

11:20 Luka Femec, Valentina Mašić Fabac, Maja Smolić, Petra Šarko: **Upotreba digitalnih alata u radu s učenicima s teškoćama u posebno odgojno-obrazovnim ustanovama** (uživo)

11:30 Valentina Novak Žižić, Lelia Kiš-Glavaš: **Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom** (uživo)

11:40 Ivana Petanjek: **Strukovno obrazovanje – izazov za učenike ili za nastavnike** (uživo)

11:50 Martina Pavić, Tamara Kralj, Filipa Bašić, Ivana Poslon Hrvoj: **Devet mjeseci „Odmora (od skrbi)“** (uživo)

12:00 Marina Vučković Matić, Ana Šečić: **Edukacijski rehabilitatori u zdravstvu: problematika i prilika** (uživo)

12:10 Iva Mudri, Ivana Bilić: **Trening ekscentričnog gledanja** (uživo)

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

12:20 Nina Bolonja, Ana Knežević, Jana Korlević, Lucija Veršić, Nina Lovrić, Karolina Đenadija, Ivana Bilić, Matea Luburić, Laura Marinović, Matea Zovko, Mihaela Đurenec, Martina Galić:

Inicijativa IGRA – „Izađi, grli, rasti, aktiviraj se!“ (uživo)

12:30 Nina Lovrić: **Mogu li slijepe osobe imati disleksiju (uživo)**

12:40 Petra Bašić: **Ispitivanje razlike u vidnoj funkciji osjetljivosti na kontraste između djece predškolske dobi i osoba starije životne dobi (uživo)**

12.50 **Zatvaranje konferencije**

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

Sadržaj

PROGRAM.....	7
Plenarna predavanja	16
<i>prof.dr.sc. Zrinjka Stančić</i> STANDARD ZANIMANJA (SZ) I STANDARD KVALIFIKACIJE (SK) EDUKACIJSKOG REHABILITATORA	17
<i>prof.dr. Nenad Glumbić</i> DIGITALNA INKLUZIJA OSOBA SA INVALIDITETOM.....	20
<i>izv.prof.dr.sc. Jasna Kudek Mirošević</i> ODGOJNO-OBRAZOVNA INFRASTRUKTURA U KURIKULARNOM PRISTUPU – ZAŠTO JE VAŽNA ZA INDIVIDUALIZIRANO UČENJE I POUČAVANJE?.....	22
<i>doc.dr.sc. Sonja Alimović</i> SURADNJA S OBITELJI U PROCESU EDUKACIJE I REHABILITACIJE.....	25
Usmena izlaganja	26
<i>Zlatko Bukvić, Marijana Dodigović, Irma Dračić, Silvija Ladić Fischer, Nikolina Žajdela Hrustek, Valentina Kirinić</i> THE STAIRS, (STAKEHOLDERS TOGETHER ADAPTING IDEAS TO READJUST LOCAL SYSTEMS TO PROMOTE INCLUSIVE EDUCATION)	27
<i>Antun Zupanc, Zvezdana Novina Repovečki</i> PROVOĐENJE USLUGE RANE INTERVENCIJE U KZZ.....	29
<i>Nicolina Majdak, Daniela Cvitković</i> PREDIKTORI PROCJENE POTREBE ZA SUPERVIZIJOM EDUKACIJSKIH REHABILITATORA	32
<i>Dana Baftiri</i> UČENICI S TEŠKOĆAMA SREDNJE ŠKOLE U TROKUTU A, B, C MODELA ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA.....	34
<i>Renata Kos</i> I MI SMO DIO ETWINNING ZAJEDNICE.....	35
<i>Martina Sajko Olovec</i> ZNAČAJ USLUGA PROFESIONALNE REHABILITACIJE KOD ZAPOŠLJAVANJA OSOBA S INVALIDITETOM - PRIKAZ SLUČAJA IZ ASPEKTA HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE.....	37
<i>Hrvoje Bogojević, Vanja Marković</i> PROZOR U PRIČU - KAMIŠIBAJ KAZALIŠTE U RADU S UČENICIMA S VEĆIM TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	39
<i>Vanja Marković, Višnja Popović</i> ZDRUŽENA ATLETIKA KAO INOVATIVNA INKLUZIVNA PRAKSA	41
<i>Marija Kirinić, Iva Kovačić</i> UKLJUČIVANJE PSA U NASTAVNI PROCES - UČIMO SA 4 ŠAPE.....	43

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s
teškoćama i osobe s invaliditetom

<i>Dina Dežmar</i> SUVREMENI PRISTUP RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU TIMA ZA RANU INTERVENCIJU SPECIJALNE BOLNICE ZA ORTOPEDIJU I REHABILITACIJU „MARTIN HORVAT“ ROVINJ – ROVIGNO.....	45
<i>Vedrana Vučković, Lucija Piplović, Nikolina Buzov</i> INKLUZIVNA PRAKSA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19 – PRIKAZ DJELOVANJA DV „CVIT MEDITERANA“	47
<i>Vlatka Kamenarić Blašković, Tena Matijaš, Dajana Bulić</i> PRIMJENA SLIKOVNOG MATERIJALA U OBITELJ DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	49
<i>Tea Čivrag, Marisela Blažek, Ana Markulin</i> STRUČNA PODRŠKA U OBITELJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	51
<i>Koraljka Janeković</i> KLIK – PROGRAM ZVUČNO-PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE S DJECOM.....	53
<i>Daniela Bratković, Vesna Mihanović</i> NEOVISNO ŽIVLJENJE U ZAJEDNICI OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA KOJI IM PRUŽAJU PODRŠKU	55
<i>Jadran Rubeša</i> SENZORNA INTEGRACIJA U BAZENU	58
<i>Tanja Šupe</i> TEHNOLOGIJA KAO SREDSTVO U RAZVIJANJU SOCIJALNIH KOMPETENCIJA KOD DJECE S OŠTEĆENJEM VIDA.....	60
<i>Emina Ahmetović, Ivana Sopek</i> PSIHOSOCIJALNI RIZICI I STRES NA RADNOM MJESTU EDUKACIJSKIH REHABILITATORA I LOGOPEDA	62
<i>Jelena Lakuš, Renata Treska</i> RAD S UČENICIMA S VIŠESTRUKIM TEŠKOĆAMA U CENTRU ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE ČAKOVEC	63
<i>Dinka Žulić, Tatjana Žižek</i> ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U POSEBNOM KURIKULUMU HRVATSKOG JEZIKA I MATEMATIKE	65
<i>Nataša Bačić Kušpilić, Janja Vucković</i> GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE U CENTRU ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE RIJEKA	68
<i>Nevzeta Zdunić, Mirela Bukač</i> PRIKAZ RADA EDUKACIJSKIH REHABILITATORA U IZVANREDNIM OKOLNOSTIMA - AKTIVNOSTI NA DALJINU.....	70
<i>Đana Baftiri</i> IZAZOVI INKLUSIJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U UMJETNIČKIM ŠKOLAMA.....	73
<i>Ana Knežević, Jana Korlević, Mia Rajda, Katarina Užarević</i> KAMPANJA „ZABLISTAJ“.....	75

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

<i>Marija Škes</i> OSOBE S INVALIDITETOM I PANDEMIJA COVID-19	77
<i>Eva Brlek</i> DETERMINANTE KOMUNIKACIJSKOG MODELA KOD DJECE S ADHD-OM.....	79
<i>Blaženka Maltar, Ines Žukina</i> IGROM DO ZNANJA	80
<i>Robert Posavec</i> DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO: GDJE SMO U ODNOSU NA ISTOK I ZAPAD	83
<i>Dubravka Kocanjer</i> INKLUZIJA 21. STOLJEĆA TRAŽI NOVA ZNANJA	84
<i>Borko Barukčić, Vanja Uzelac</i> TOBACCO SMOKING IN ADULTS WITH MODERATE AND SEVERE INTELLECTUAL DISABILITIES IN INSTITUTIONAL ACCOMMODATION AND SUPPORTED HOUSING .	86
<i>Andrea Fajdetić, Katarina Ivče Farnell</i> SENZIBILIZIRANJE UČENIKA BEZ TEŠKOĆA U REDOVITIM OSNOVNIM ŠKOLAMA POMOĆU INTERVENCIJA OSIGURANJA PRISTUPA KULTURNIM SADRŽAJIMA OSOBAMA SA SENZORIČKIM OŠTEĆENJIMA: PROJEKT „SENZIBILIZACIJOM DO INTEGRACIJE“	88
<i>Andrea Fajdetić, Katarina Ivkić, Mirela Bukač</i> PARTNERSTVO UDRUGA I REDOVITIH OSNOVNIH ŠKOLA – KLJUČ UNAPREĐENJA U PODRUČJU PREVENCIJE NASILJA NAD I MEĐU DJECOM I MLADIMA PROJEKT „MALI MIROTVORCI“	90
<i>Luka Femec, Valentina Mašić Fabac, Maja Smolić, Petra Šarko</i> UPOTREBA DIGITALNIH ALATA U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U POSEBNO ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA	92
<i>Valentina Novak Žižić, Lelia Kiš-Glavaš</i> VRŠNJAČKA POTPORA STUDENTIMA S INVALIDITETOM.....	94
<i>Ivana Petanjek</i> STRUKOVNO OBRAZOVANJE – IZAZOV ZA UČENIKE ILI ZA NASTAVNIKE?	96
<i>Martina Pavić, Tamara Kralj, Filipa Bašić, Ivana Poslon Hrvoj</i> DEVET MJESECI „ODMORA (OD SKRBI)“	99
<i>Marina Vučković Matić, Ana Šečić</i> EDUKACIJSKI REHABILITATORI U ZDRAVSTVU: PROBLEMATIKA I PRILIKA	100
<i>Iva Mudri, Ivana Bilić</i> TRENING EKSCENTRIČNOG GLEDANJA	101
<i>Nina Bolonja, Ana Knežević, Jana Korlević, Lucija Veršić, Nina Lovrić, Karolina Đenadija, Ivana Bilić, Matea Luburić, Laura Marinović, Matea Zovko, Mihaela Đurenec, Martina Galić</i> INICIJATIVA IGRA – „IZADI, GRLI, RASTI, AKTIVIRAJ SE!“	103
<i>Nina Lovrić</i> MOGU LI SLIJEPE OSOBE IMATI DISLEKSIJU?	105

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

Petra Bašić

ISPITIVANJE RAZLIKE U VIDNOJ FUNKCIJI OSJETLJIVOSTI NA KONTRASTE IZMEĐU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI..... 107

Poster prikazi..... 109

Tatjana Kovačić, Nataša Tomljanović

VOLONTIRANJE OSOBA S INVALIDITETOM - VOLONTER GODINE 2020. 110

Ivana Sabolić, Patricija Karaman, Marija Dautanec Božić

POVEZANOST SURADNJE IZMEĐU RODITELJA I UČITELJA EDUKATORA REHABILITATORA U OSNOVNOJ ŠKOLI..... 112

Zlatko Bukvić, Marijana Dodigović, Irma Dračić, Silvija Ladić Fischer, Nikolina Žajdela Hrustek, Valentina Kirinić

PROJEKT STAIRS (STAKEHOLDERS TOGETHER ADAPTING IDEAS TO READJUST LOCAL SYSTEMS TO PROMOTE INCLUSIVE EDUCATION) - „STEPENICE“ ZA INOVATIVNI PRISTUP INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU 113

Lea Masnjak Šušković, Mirela Bukovac, Snježana Sekušak-Galešev

PRIKAZ ISTRAŽIVANJA PRIMJENE NEUROFEEDBACK METODE KOD DJECE S ADHD-OM 115

Maja Rebrović Čančarević

IGRIFIKACIJA U OBRAZOVANJU UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU 116

Maja Rebrović Čančarević, Tamara Dubrović

UKLJUČIVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U PROJEKTNU NASTAVU 117

Gordana Pajca Grbin, Aleš Furlan

I PSI IDU U VRTIĆ 119

Radionice 121

Jasna Romich Jurički, Koraljka Žepić

IGRA, POKRET I UČENJE..... 122

Koraljka Janeković

KLIK – PROGRAM ZVUČNO-PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE S DJECOM..... 124

Zrinjka Stančić, Sonja Alimović

STANDARD ZANIMANJA (SZ) I STANDARD KVALIFIKACIJE (SK) EDUKACIJSKOG REHABILITATORA 126

Plenarna predavanja

STANDARD ZANIMANJA (SZ) I STANDARD KVALIFIKACIJE (SK) EDUKACIJSKOG REHABILITATORA

prof.dr.sc. Zrinjka Stančić

Odsjek za inkluzivnu edukaciju i rehabilitaciju
Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Projekt Unaprjeđenje kvalitete studija logopedije, socijalne pedagogije i edukacijske rehabilitacije ERF-LOSPER provodi se u okviru poziva Provedba hrvatskog kvalifikacijskog okvira na razini visokog obrazovanja, Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala 2014. – 2020¹. Novčano ga podupire Europska unija iz Europskog socijalnog fonda (ESF).

Nositelj projekta je Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, koji projektne aktivnosti provodi u suradnji sa strukovnim udrugama: Hrvatskim logopedskim društvom (HLD), Hrvatskom udrugom socijalnih pedagoga (HUSP), Savezom edukacijskih rehabilitatora Hrvatske (SERH), Hrvatskom komorom edukacijskih rehabilitatora (HKER) te Šumarskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Posredničko tijelo razine 1 je Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a razine 2 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Organizacijska jedinica za provedbu strukturnih instrumenata Europske unije – DEFECO.

Tri su glavna cilja projekta 1) izrada standarda zanimanja (SZ) logopeda, socijalnog pedagoga i edukacijskog rehabilitatora, 2) izrada standarda kvalifikacije (SK) magistra logopedije, magistra socijalne pedagogije i magistra edukacijske rehabilitacije te izrada triju studijskih programa, integriranog sveučilišnog studija logopedije, integriranog sveučilišnog studija socijalne pedagogije te integriranog sveučilišnog studija edukacijske rehabilitacije.

Prikaz aktivnosti projekta LOSPER usmjeren na prijedlog Standarda zanimanja (SZ) edukacijski rehabilitator

---

¹ Voditeljica projekta je prof.dr.sc.Sandra Bradarić Jončić, prodekanica za znanost ERF-a.

Sukladno aktivnostima usmjerenim na izradu Standarda zanimanja (SZ)² edukacijski rehabilitator, u prvoj i drugoj godini provedbe projekta LOSPER EDUREH tim stručnjaka³ našeg Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, osnažen ekspertima iz prakse⁴ sudjelovao je u nizu edukacijskih radionica, uz vođenje i superviziju jednog od najvećih stručnjaka za HKO u Hrvatskoj prof.dr.sc.Mile Dželalije s PMF-a u Splitu.

Radne skupine su izradile dva Anketna upitnika o standardu zanimanja (SZ) kojima su kroz vođeno anketiranje i strukturirane razgovore prikupljena mišljenja alumna i njihovih poslodavaca (N=136) iz pet hrvatskih gradova, Zagreb, Rijeka, Osijek, Split i Varaždin o ključnim poslovima, znanjima i vještinama edukacijskih rehabilitatora u područjima njihova djelovanja u sustavima, obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb te profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje i privatna praksa.

Nakon provedenih kvantitativnih i kvalitativnih analiza odgovora alumna i poslodavaca radna skupina je nizom radionica i sastanaka EDUREH TIMA s EKSPERTIMA nastavila s radom na razrađivanju dokumenta potrebnog za Standard zanimanja, učinjene su analize zakonodavne podloge, strateških dokumenata, profil sektora, HKO portal, statistika online HZZ, projekcije o budućim kretanjima na tržištu rada. Popunjavanje podataka unutar obrasca za prijavu standarada zanimanja trenutno se nalazi u završnoj fazi.

Odmah po završetku izrade prijedloga Standarda zanimanja (SZ) edukacijski rehabilitator, EDUREH tim i EKSPERTI nastavljaju s razradom dokumenta Standard kvalifikacije (SK) magistar/magistra edukacijske

---

² Standard zanimanja (SZ) je prema Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (HKO) pripadajući popis ključnih poslova i kompetencija, te popis skupova kompetencija s pripadajućim pojedinačnim kompetencijama koje su potrebne stručnjaku edukacijskom rehabilitatoru u pojedinom zanimanju odnosno radnim mjestima na tržištu rada.

³ EDUREH TIM čini pet nastavnika: prof.dr.sc.Anamarija Žic Ralić, prof.dr.sc.Tina Runjić, početno izv.prof.dr.sc.Renata Pinjatela, sada doc.dr.sc.Damir Miholić, početno izv.prof.dr.sc.Ljubica Pribanić, sada doc.dr.sc.Jasmina Stošić. Pridružene članice TIMA su i izv.prof.dr.sc.Daniela Cvitković i doc.dr.sc.Natalija Lisak Šegota i izv.prof.dr.sc.Sonja Alimović.

⁴ TIM EKSPERATA čini pet članova iz nekoliko sustava: viša savjetnica u AZOO Mara Capar te izv.prof.dr.sc.Jasna Kudek Mirošević (OBRAZOVANJE), Marina Robotić, prof.defektolog iz COO VG, (SOCIJALNA SKRB), Maja Lang Morović, prof.rehabilitator iz HZJZ (ZDRAVSTVO), viša savjetnica Natalija Vičević, prof.rehabilitator iz ZOSI (PROFESIONALNA REHABILITACIJA).

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

rehabilitacije te u konačnici prijedlogom novog, integriranog sveučilišnog studija koji trebamo dovršiti najkasnije do prosinca 2021.

zrinjka.stancic@erf.unizg.hr

DIGITALNA INKLUZIJA OSOBA SA INVALIDITETOM

prof.dr. Nenad Glumbić

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Republika Srbija

Digitalnu revoluciju osamdesetih godina XX veka pratio je svojevrsni sajberoptimizam, tj. uverenje da će masovna upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija unaprediti kvalitet života njenih korisnika i umanjiti postojeće socijalne nejednakosti. Međutim, ubrzo je postalo jasno da svim ljudima nisu u podjednako meri dostupni digitalni uređaji. Prva generacija istraživanja u oblasti digitalne nejednakosti uglavnom se orijentisala na pronalaženje činilaca koji doprinose digitalnom jazu između bogatih i siromašnih, starih i mladih, muškaraca i žena, ali i osoba sa invaliditetom i njihovih sugrađana bez ikakvog oblika ometenosti. Iako su postojeće nejednakosti i danas prisutne, širenje interneta i mnogo veća pristupačnost savremenih digitalnih tehnologija u razvijenim delovima sveta, dovela je do njihove široke upotrebe. U nekim zemljama zabeležen je čak reverzan trend, tako da su žene, na primer, preuzele primat u korišćenju interneta. Ubrzo je, međutim, postalo jasno, da puko korišćenje interneta ne doprinosi punoj digitalnoj inkluziji. Razlike u digitalnoj pismenosti i profilima korišćenja interneta ukazuju na novi oblik digitalne nejednakosti. Invaliditet samo produbljuje već postojeće izvore nejednakosti. Odnos između invaliditeta i drugih činilaca koji utiču na digitalnu ekskluziju veoma je složen i polivalentan. Vrsta i stepen ometenosti, rodni identitet, obrazovni nivo, bruto nacionalni dohodak, prihodi domaćinstva, programi podrške u lokalnoj zajednici samo su neki od faktora koji utiču na nivo digitalne participacije osoba sa invaliditetom. Treća generacija istraživanja u oblasti digitalnih nejednakosti jedva da je dotakla problematiku osoba sa invaliditetom. Aktuelna istraživanja u ovoj oblasti proistekla su iz činjenice da osobe sa jednakim pristupom informaciono-komunikacionim tehnologijama, jednako razvijenim digitalnim veštinama i sličnim profilima upotrebe interneta nemaju nužno istu sposobnost da svoje vreme provedeno u online okruženju na isti način iskoriste za dobijanje određenih benefita u

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

svakodnevnom životu. Očekujemo da će se u budućnosti sve veći broj istraživačkih projekata baviti i ovim aspektom digitalne inkluzije osoba sa invaliditetom.

nenadglumbic@gmail.com

ODGOJNO-OBRAZOVNA INFRASTRUKTURA U KURIKULARNOM PRISTUPU – ZAŠTO JE VAŽNA ZA INDIVIDUALIZIRANO UČENJE I POUČAVANJE?

izv.prof.dr.sc. Jasna Kuderk Mirošević

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Kurikularni pristup može se shvatiti u okviru promjene paradigme načina učenja i poučavanja s tradicionalnih odgojno-obrazovnih pristupa na razvojne, definirane institucionalnom misijom i svrhom. Alternativna definicija kurikuluma odnosi se na praksu koja uključuje obrazovnu infrastrukturu (zgrade, učionice, oprema), pedagoško-didaktičke aspekte i procjenu, kao i kompetentne učitelje kroz koje se odgoj i obrazovanje strukturira, realizira i procjenjuje (Priestley, 2019). Visokokvalitetna obrazovna infrastruktura čini ključne elemente okruženja neophodnih za učenje. Poboljšava ishode učenja učenika, osigurava diferencirani pristup, čime omogućuje nastavu koja je usmjerena na učenika i uključuje odgovarajuće okruženje za učenje. Zahtijeva novi način razmišljanja o učenju učenika te o organizaciji rada i načinima poučavanja. Novija istraživanja pokazuju da dizajn odgojno-obrazovne infrastrukture utječe na okruženje za učenje kroz tri međusobno povezana čimbenika u učionicama: prirodnost (svjetlost, kvaliteta zraka), stimulacija (bojama, metodama, sredstvima i materijalima) i individualizacija (fleksibilnost okruženja za učenje). Prema Bondie, Dahnke, & Zusho (2019) diferencirana i individualizirana nastava se odnosi na prilagodbu sadržaja (onoga što se uči), procesa (kako je strukturirano učenje), konačnog proizvoda, tj. rezultata (kako se vrednuje učenje) i fizičkog okruženja za učenje, a takvo planiranje diferenciranog poučavanja ovisi o percepciji učitelja na učenikovu spremnost za učenje, njegovom profilu učenja i interesima (Tomlinson & Allan, 2000; Tomlinson, 2000; 2001). Uz to, škole danas imaju razrede s prosječno 25 učenika, a učitelji predmetne nastave rade u više takvih razreda dnevno te iskustva govore da im je često teško pružati individualiziranu podršku svim učenicima kojima je to potrebno. Sukladno tome, jedan od glavnih izazova u obrazovanju i kurikularnoj reformi danas je

planiranje individualizirane podrške, a često je učiteljima teško za svakog učenika planirati i realizirati sadržaje i aktivnosti na odgovarajućoj razini učenja učenika uz to da nastava udovoljava državnim standardima obrazovnoga sustava. Stoga se u kurikularnom pristupu primarno očekuje da će učitelji preuzeti odgovornost za planiranje nastavnog procesa u kojem će se primjenjivati individualizirani oblici podrške na temelju kojih će učenici s teškoćama razvijati osjećaj povezanosti i pripadnosti, a učitelji osjećaj solidarnosti s učenicima koje poučavaju. Pitanje je, međutim, koliko su u današnje vrijeme i u kojoj mjeri uistinu suvremene strategije poučavanja implementirane u našoj praksi i postoje li u hrvatskim školama adekvatno zastupljeni drugačiji oblici poučavanja, ili više prevladavaju tradicionalni oblici poučavanja. U tom kontekstu, cilj ovoga rada je prikaz inkluzivne prakse i razvojne djelatnosti stručnih suradnika edukacijskih rehabilitatora kroz povijesni pregled u hrvatskom sustavu odgoja i obrazovanja, kao i komparacija nekih rezultata istraživanja inkluzivne prakse o tome u kojoj mjeri su suvremene strategije poučavanja implementirane u našoj praksi, u svrhu potrebe osnaživanja profesionalnih kompetencija učitelja i stručnih suradnika za suvremeno poučavanje učenika s teškoćama. Uz planiranje jasnih ciljeva, naglašava se i planiranje odgojno-obrazovnih ishoda učenja utemeljenih u praksi, kulturi, misiji i svrsi svake odgojno-obrazovne ustanove u kojima učitelji i stručni suradnici utvrđuju strategije učenja i poučavanja koje učenicima mogu pružiti mogućnosti za postizanje ovih ciljeva i ishoda učenja. Također je važan i proces samovrednovanja kao proces praćenja rada na kontinuiranom poboljšanju procesa učenja i poučavanja. Iako se kreatori obrazovnih politika sve više usredotočuju na kvalitetu obrazovanja i okruženja za školsko učenje, još uvijek se odluke o ulaganjima u obrazovnu infrastrukturu donose prema nekoordiniranom i decentraliziranom modelu, vođenom ad hoc potrebama i ograničenom dostupnošću financijskih sredstava, umjesto strateškim pristupom. Bez obzira što trenutačni napor na reformi zahtijevaju ambiciozne promjene u nastavnoj praksi, uvjerenja učitelja također su posljedica takvih napora jer

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

uvjerenja oblikuju nastavnu praksu učitelja i njihove odgovore na obrazovne reforme.

jasna.kudek@ufzg.hr

SURADNJA S OBITELJI U PROCESU EDUKACIJE I REHABILITACIJE

doc.dr.sc. Sonja Alimović

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Suradnički odnos među ljudima je neophodan za ostvarivanje ciljeva u različitim područjima djelovanja. Tako je i suradnja stručnjaka s obitelji djeteta s teškoćama u razvoju neophodna kako bi se postigli dogovoreni ciljevi i pridonijelo uključivanju djeteta i same obitelji u zajednicu.

Rad s obiteljima djece s teškoćama u razvoju često je ispunjen snažnim emocijama, osobito tijekom rane dobi djeteta. Osim suočavanja s gubitkom imaginarnog djeteta, roditelji djece s teškoćama, doživljavaju više stresa nego roditelji djece tipičnog razvoja. Ovaj stres koji roditelji doživljavaju prelijeva se na njihove odnose s drugim ljudima pa tako i s edukacijskim rehabilitatorima. Nerijetko i roditelji i edukacijski rehabilitator, u svrhu očuvanja dobrog odnosa i pokušaju potiskivanja stresa, izbjegavaju potencijalne konflikte. Ovo može narušiti suradnički odnos. Stoga, kako bi se sačuvao suradnički odnos, potrebno ga je od početka graditi, ne samo na uzajamnom poštivanju, nego i na uzajamnom dogovoru o pravima i obavezama. Jasno definiran profesionalni odnos će i obitelji i edukacijskom rehabilitatoru olakšati daljnju suradnju na ostvarivanju ciljeva te poboljšanju kvalitete života djeteta s teškoćama u razvoju i njegove obitelji.

sonja.alimovic@gmail.com

Usmena izlaganja

THE STAIRS, (STAKEHOLDERS TOGETHER ADAPTING IDEAS TO READJUST LOCAL SYSTEMS TO PROMOTE INCLUSIVE EDUCATION)

**Zlatko Bukvić¹, Marijana Dodigović², Irma Dračić², Silvija Ladić Fischer³,
Nikolina Žajdela Hrustek⁴, Valentina Kirinić⁴**

¹Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar; Varaždin, Republika Hrvatska

²Strojarska i prometna škola Varaždin; Republika Hrvatska

³Varaždinska županija; Republika Hrvatska

⁴Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, Republika Hrvatska

Inkluzija stvara mogućnosti i prilike za osobni razvoj pojedinaca koji nastaje u interakciji i u prirodnom okruženju, a ne njegovo potpuno pokoravanje društvenom kolektivu i postojećim obrascima funkcioniranja. Brojni suvremeni autori naglašavaju da socijalna i društvena inkluzija započinje odgojno-obrazovnim uključivanjem svih učenika neovisno o postojanju teškoća i drugih različitosti. U posljednjih nekoliko desetljeća obrazovne politike usmjerene su izjednačavanju mogućnosti i dostupnosti obrazovanja za sve učenike, a posebno se ističu mjere poduzete u odnosu na učenike s različitim teškoćama socijalnog uključivanja. Opće prihvaćena ideja odgojno-obrazovne inkluzije promatra se iz aspekta unapređivanja odgoja i obrazovanja za učenike s teškoćama i iz aspekta međusobnog djelovanja učenika s teškoćama i standardno razvijenih učenika na njihove odgojno-obrazovne ishode. Unatoč opće prihvaćenim ciljevima i zadacima škole, još uvijek postoje različita mišljenja o ciljevima koje u redovitom školskom sustavu ostvaruju i trebaju ostvariti učenici s teškoćama.

Poznato je da unatoč potencijalu obrazovnog sustava da bude iznad nejednakosti u drugim aspektima društva još uvijek postoje različiti oblici diskriminacije učenika. Za ispunjenje različitih potreba učenika potrebno je osigurati standarde kvalitete škola, a koje između ostalog čine educirani i kompetentni odgojno-obrazovni djelatnici te primjerene strategije podrške djeci, roditeljima i učiteljima.

S tim u vezi osmišljen je i provodi se projekt The STAIRS, (Stakeholders Together Adapting Ideas to Readjust Local Systems to Promote Inclusive Education) koji doprinosi unapređivanju i usvajanju znanja,

razumijevanju i prihvaćanju uvjerenja profesionalaca usmjerenih skupinama učenika u riziku. Te vrijednosti doprinose uvažavanju i dijalogu, izgradnji međusobnih odnosa i nadilaženju diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Tempus Public Foundation u partnerstvu sa 6 država (Češka, Hrvatska, Irska, Mađarska, Slovenija, Portugal) radi na identificiranju i sintezi inovativnih pristupa za kreiranje protokola i osiguravanje jednakosti i inkluzije.

Primarno ciljana skupina ovog projekta su lokalne vlasti i stvaratelji politika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Zatim druga ciljana skupina su praktičari koji rade s ranjivim skupinama, organizacijama mladih, pružatelji usluga, stručnjaci u odgoju i obrazovanju, voditelji ustanova, visokoškolski nastavnici te roditelji i učenici.

Ciljevi projekta su promicanje inkluzivnog obrazovanja i unapređivanje obrazovanja ranjivih društvenih skupina, potpora učiteljima i ravnateljima obrazovnih ustanova u suočavanju s izazovima različitosti, smanjivanje socio-ekonomskih razlika u obrazovnom okruženju.

zlatko.bukvic1@mail.com

PROVOĐENJE USLUGE RANE INTERVENCIJE U KZŽ

Antun Zupanc, Zvezdana Novina Repovečki

Centar za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice, Republika Hrvatska

Na području Krapinsko-zagorske županije dugi niz godina nije postojala sustavna i kontinuirana detekcija, ali ni podrška djeci u riziku ili teškoćama i njihovim obiteljima. Djeci od samog rođenja bila je dostupna parcijalna skrb, odnosno specijalizirane terapije/tretmani, prvenstveno fizikalna terapija i radna terapija, logoterapija, a unatrag godinu dana i terapija senzorne integracije. Ako znamo da je za što optimalniji razvojni ishod djeteta u riziku ili s već prepoznatom teškoćom i njihovim obiteljima potrebna podrška stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila tada je jasno zašto je dugogodišnja inicijativa za otvaranjem Kabineta rane intervencije na području naše županije bila itekako potrebna. Prethodne godine ukazale su na veliku potrebu za pružanjem sveobuhvatne, adekvatne i pravovremene skrbi djeci s teškoćama u razvoju, a u prilog tome govori i činjenica da se u vrtićki program Centra za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice (u daljnjem tekstu COOKT-a) javljaju najčešće djeca između 4 i 6 godina koja nisu obuhvaćena nikakvom sustavnom skrbi ni tretmanom. Samo manji broj djece su djeca koja imaju obavljenu opservaciju u nekim od edukacijsko-rehabilitacijskih ili psiholoških kabineta, najčešće na području grada Zagreba, ali potreban tretman nisu u mogućnosti realizirati, što zbog dugih lista čekanja, što zbog prevelikog financijskog opterećenja na obiteljski budžet. Sve to vodilo nas je k planiranju i otvaranju Kabineta rane intervencije kako bi potrebitoj djeci i njihovim obiteljima omogućili potreban tretman u lokalnoj zajednici. Uz podršku Krapinsko – zagorske županije 4 djelatnice COOKT-a educirane su za rad na području rane intervencije, te je opremljen kabinet za provođenje usluge rane intervencije. Kabinet rane intervencije COOKT-a započeo je s radom sredinom rujna 2020.godine. U prvih 6 mjeseci rada u Kabinet se javilo ukupno 34 obitelji s ukupno 35 djece. U Kabinetu se pružaju aktivnosti: procjena razvojnog statusa djeteta, kreiranje IEP-a i uključivanje u program, provođenje programa u kabinetu, provođenje programa putem Skype-a (u situaciji pandemije COVID-19

virusom), grupe podrške za roditelje, iskustvene radionice za roditelje, prema potrebi savjetovanje i edukacije sustručnjaka.

Rad kabineta ustrojen je na način da procjene razvojnog statusa djeteta provode dva tima edukacijskih rehabilitatora, praktičarki rane intervencije, tretman se provodi u Kabinetu, jednom tjedno, individualno.

Ovim radom dajemo uvid u rad Kabineta bazirajući se na statističkim podacima koji zorno prikazuju potrebu za uslugom rane intervencije na području Krapinsko-zagorske županije (obzirom na broj prijavljene djece u proteklih 6 mjeseci), te na dinamiku obrade pristiglih prijava, odrađene tretmane i listu čekanja. Također, prikazujemo koja su to mjesta detekcije, odnosno, tko prepoznaje potrebu za uključivanjem djeteta i obitelji u uslugu rane intervencije. Vidljivo je da roditelji u najvećem postotku preporuku za uslugu rane intervencije dobivaju od drugih stručnjaka (fizijatra, logopeda, psihologa) što nam je jasan pokazatelj kako unutar lokalne zajednice podižemo svijest o važnosti usluga rane intervencije. Nadalje, jasno je vidljivo da je prema spolu prijavljeno znatno više dječaka nego djevojčica, a prema kronološkoj dobi najviše je prijavljeno djece između 3 i 5 godina. Ako analiziramo podatke o vrsti teškoća tada je vidljivo da je najviše djece sa sumnjom na poremećaj iz spektra autizma. Navedeni podaci govore u prilog važnosti geografskog položaja pružatelja usluge i ukazuju na važnost dostupnosti usluge (usluga rane intervencije u Kabinetu COOKT-a financirana je od strane KZZ te je za roditelje iz područja KZZ besplatna). Znajući kolika je važnost ranog djelovanja na dječji razvoj, navedeni podaci nas usmjeravaju prema kreiranju aktivnosti rane detekcije na mjestima kojima djeca obvezno pristupaju, a to su dječje sobe u rodilištima i pedijatrijske ambulante na području naše županije. Također, kako je vidljivo da nam se najviše obitelji javlja prema preporuci drugih stručnjaka to nam daje smjernice kako dalje širiti mrežu usluga i poticati transdisciplinarnost unutar lokalne zajednice. Samo pravovremena i adekvatna skrb koja je dostupna svoj djeci u lokalnoj zajednici utječe na optimalan razvoj djeteta,

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

kvalitetniji život svih članova obitelji te uključenost djeteta i obitelji kao ravnopravnih članova u kulturni i društveni život lokalne zajednice.

PREDIKTORI PROCJENE POTREBE ZA SUPERVIZIJOM EDUKACIJSKIH REHABILITATORA

Nikolina Majdak¹, Daniela Cvitković²

¹Osnovna škola Ivana Meštrovića, Zagreb, Republika Hrvatska

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Cilj ovog istraživanja je analizirati potrebu edukacijskih rehabilitatora za uključivanjem u superviziju u Hrvatskoj te utvrditi prediktore potrebe za uključivanjem u superviziju.

Istraživanja i praksa pokazuju kako je supervizija kao profesionalna intervencija neophodna u profesionalnom razvoju svih onih koji neposredno rade s ljudima (Ajduković i Cajvert, 2001; Mesić i Ajduković, 2010). Razvojno-integrativna supervizija je jedna od vrsta supervizije koja ima za cilj razvoj profesionalne kompetentnosti stručnjaka u podržavajućem okruženju na način da u suradnji sa supervizorom stručnjak uči iz vlastitog iskustva te traži vlastita rješenja problema s kojima se susreće u radu (Ajduković i Cajvert, 2004). Cilj supervizije je potpora i rasterećenje stručnjaka u suočavanju sa svakodnevnim profesionalnim izazovima, razvoj profesionalne kompetencije te briga o vlastitom mentalnom zdravlju (Ajduković i Cajvert, 2004). Istraživanja potvrđuju kako supervizija doprinosi zadovoljstvu poslom i smanjenju stresa, smanjuje profesionalnu izolaciju, sprječava sagorijevanje i psihološko ili fizičko povlačenje s posla te poboljšava stručno rješavanje problema (Harvey i Pearrow, 2010).

Edukacijski rehabilitatori kao profesionalni pomagači osjetljiviji su na stres i pojavu sagorijevanja u odnosu na ostale pomagačke struke te su u većem riziku za smanjeno postignuće i nezadovoljstvo poslom (Nichols i Sosnowski, 2002). Stoga bi za edukacijske rehabilitatore supervizija mogla imati osobno važnu ulogu.

Istraživanje je provedeno elektronskim putem, anketnim online upitnikom u kojem je sudjelovalo 120 magistara edukacijske rehabilitacije na području Republike Hrvatske.

Primijenjen je za ove svrhe adaptirani anketni upitnik autorica Kolege i Vlahović Štetić (2014) koji sadrži podatke o socioekonomskom statusu, skalu stresa na poslu (Cronbach alpha =0,76), skalu zadovoljstva poslom (Cronbach alpha =0,73), procjenu stupnja profesionalne osamljenosti na radnom mjestu te pitanja vezana za iskustvu i potrebu za supervizijom. Prema dobivenim rezultatima, 52,5% sudionika (N=63) imalo je općenito iskustvo supervizije te je njih 26,7% (N=32) imalo iskustvo razvojno-integrativne supervizije. Većina sudionika 76.7 % (N= 92) izražava potrebu za supervizijom. Rezultati regresijske analize pokazuju da je jedini statistički značajan prediktor potrebe za supervizijom iskustvo u superviziji ($R=0,36, R^2=13, p<0,00$). Oni koji imaju iskustvo u superviziji izražavaju veću potrebu za supervizijom. Ostali prediktori (godine radnog staža, zadovoljstvo poslom, stres, usamljenost na poslu) nisu statistički značajni. Dobiveni rezultati mogu poslužiti kao poticaj za daljnja i detaljnija istraživanja te širenje svijesti o važnosti uključivanja edukacijskih rehabilitatora u različite oblike profesionalne podrške.

nikolina.majdak@live.com

UČENICI S TEŠKOĆAMA SREDNJE ŠKOLE U TROKUTU A, B, C MODELA ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

Dana Baftiri

Srednja škola-Centar za odgoj i obrazovanje, Zagreb, Republika Hrvatska

Pandemija i potres kao izvanredne okolnosti nametnuli su nam rad u novim i nepoznatim okolnostima.

Unutar preporučenih A, B i C modela odgojno-obrazovnog rada škole imaju odgovornost u procjeni i donošenju odluka u najboljem interesu učenika. Nažalost, posebne ustanove su najmanje obuhvaćene navedenim preporukama te najčešće moraju same osmišljavati pristupe u radu.

U ovom radu se prikazuje primjer dobre prakse u radu s učenicima naše škole u različitim modelima odgojno-obrazovnog rada. Naročita pažnja se posvećuje učenicima koji odrastaju u smanjeno poticajnim obiteljima, sniženog socio-ekonomskog statusa uz nedovoljno razvijenu informatičku pismenost. Pandemija i potres su utjecali na učenike, njihove obitelji i cjelokupnu organizaciju nastave. Dugotrajnost pandemije utječe na privrženost i zadovoljstvo školom, gubitak rutine i strukture, a ponajviše na socijalizaciju učenika i njihov uspjeh u školi.

U izvanrednim okolnostima nakon potresa osmislili smo model materijalne, savjetodavne i socijalne podrške obiteljima naših bivših i sadašnjih učenika.

Kroz kurikulum oporavka pronalazimo priliku za poboljšanja u radu, veću brigu za mentalno zdravlje učenika i nadoknadu propuštenog gradiva te prilagodbu novim okolnostima. Izgradnja na krizu otpornih sustava sukladno općim smjernicama osigurat će veći stupanj pripremljenosti ustanove za buduće potencijalne prijetnje nakon izvanrednih okolnosti čemu treba težiti ubuduće.

dana.baftiri@ss-czoio.hr

I MI SMO DIO ETWINNING ZAJEDNICE

Renata Kos

Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar, Varaždin, Republika Hrvatska

eTwinning je jedna od najbrojnijih obrazovnih zajednica u Europi, dio je Erasmus+ programa Europske unije. Zajednica okuplja odgojno-obrazovne djelatnike zaposlene u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama. Putem eTwinning platforme članovi mogu komunicirati, surađivati, razvijati projekte, razmjenjivati znanja i iskustva. eTwinning nudi i prilike za stručno usavršavanje u obliku mrežnih tečajeva, mrežnih seminara, mrežnih edukacija, konferencija i radionica za profesionalni razvoj. Početkom mjeseca ožujka 2021. godine u eTwinning zajednicu uključeno je 218 619 škola, odnosno 912 466 odgojno-obrazovnih djelatnika. Iz Hrvatske je uključeno 2733 škole i 16 532 odgojno-obrazovna djelatnika.

Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar uključio se u eTwinning zajednicu 2011. godine na inicijativu ravnatelja Marina Vučića. Tijekom deset godina djelatnici centra sudjelovali su u tridesetak eTwinning projekata, odlazili na radionice za profesionalni razvoj i stručno se usavršavali.

eTwinning projekti mogu trajati samo nekoliko tjedana, nekoliko mjeseci ili cijelu školsku godinu i dulje. Mogu se integrirati u nastavne predmete i uklopiti u godišnji plan i program. Učenici kroz eTwinning projekate razvijaju jezične kompetencije, socijalne vještine, digitalne kompetencije, kreativnost, ekološku svijest i građansku odgovornost. Uče o drugim kulturama i njeguju svoju kulturnu baštinu.

Učenici sedmih razreda Centra u školskoj godini 2020./2021. uključeni su u 6 eTwinning projekata. Projekti „This Is Your Fairy Tale“ i „Od Marula do Marula“ integrirani su u nastavu hrvatskog jezika. Sudjelovanjem u ovim projektima učenici će razvijati svoju pismenost i jezično izražavanje, kreativnost, saznati više o prvom pismu Hrvata i

jezičnoj raznolikosti, potaknut će ih se na čitanje hrvatskih književnih djela i istraživanje o Marku Maruliću.

Projekti „STEAM in society and community“ i „International Women in Science Day II“ integrirani su u nastavu prirode. Učenici će tijekom provedbe ovih projekata raditi različite pokuse i istraživanja o vodi kao otapalu, lomu svjetlosti i nastanku duge, upoznati žene znanstvenice u svojoj okolini.

Projekt „Na putu dobrote II“ potiče učenike na činjenje dobrih djela, na suradnju i toleranciju i sastavni je dio školskog života i rada.

Projekt „Get to know us“ sastavni je dio Erasmus+ istoimenog projekta u koji je centar uključen. Kroz ovaj projekt učenici će prikazati stranim partnerima što sve uče i kako obilježavaju važne događaje u centru i u lokalnoj zajednici. Tijekom projekta učenici će izraditi različite videomaterijale, digitalne knjige, stripove i plakate.

Sudjelovanjem u eTwinning projektima učenici uče na zabavniji način, upoznaju druge kulture i šire svoje vidike, nije važno u kojoj zemlji i školi uče, svi su jednaki i punopravni članovi zajednice u kojoj svatko sudjeluje prema svojim mogućnostima i sposobnostima bez osuđivanja i razlika.

renata.kos@skole.hr

ZNAČAJ USLUGA PROFESIONALNE REHABILITACIJE KOD ZAPOŠLJAVANJA OSOBA S INVALIDITETOM - PRIKAZ SLUČAJA IZ ASPEKTA HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE

Martina Sajko Olovec

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, Republika Hrvatska

Profesionalna rehabilitacija predstavlja multidisciplinarno područje koje čine aktivnosti usmjerene na profesionalno i radno osposobljavanje, zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom. Profesionalna rehabilitacija skup je rehabilitacijsko-edukativnih, socijalnih, psiholoških, pravnih, radno-tehnoloških i tehničkih te gospodarskih mjera usmjerenih na stjecanje radnih znanja, vještina i navika programski usmjerenih prema što bržem uključivanju osobe s invaliditetom u rad u struci ili zanimanju gdje će postizati najpovoljniji radni učinak s najmanjim izgledom da dođe do daljnjeg narušavanja njezinih preostalih radnih i općih sposobnosti (Žunić, 2001.).

Osobe s invaliditetom imaju teškoća prilikom ulaska na tržište rada zbog svoje neadekvatne obrazovne strukture, nedostatka radnog iskustva i dugotrajne nezaposlenosti što dodatno smanjuje njihovu motivaciju. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) u suradnji s ostalim dionicima provodi mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, posebice one koje potiču stjecanje znanja i vještina potrebnih za zapošljavanje.

U ovom radu prikazan je slučaj nezaposlene osobe s invaliditetom, koju je HZZ uputio u usluge profesionalne rehabilitacije koji provode Centri za profesionalnu rehabilitaciju (CPR). Korisnica je završila obrazovanje za veterinarskog tehničara i nije imala prethodnog radnog iskustva. Prvo je u CPR-u prošla temeljnu uslugu *Rehabilitacijsku procjenu razine radne sposobnosti, znanja, vještina, radnih navika i profesionalnih interesa*, koja podrazumijeva individualno utvrđivanje trenutnog stanja osobe. Po obavljenoj procjeni, CPR je HZZ-u predložio daljnje usluge profesionalne rehabilitacije, odnosno prekvalifikaciju za zanimanje upravni referent te

osposobljavanje za voditelja izrade i provedbe projekata financiranih iz EU fondova, što je prihvaćeno. Korisnici je ostvarivanjem prava na profesionalnu rehabilitaciju, ostvarila i pravo na novčanu pomoć i troškove prijevoza. Za vrijeme obrazovanja pružana joj je i usluga *Stručne podrške i praćenja*. Po završetku prekvalifikacije korisnica je istaknula zadovoljstvo postignutim i motiviranost za nastavak planiranog osposobljavanja za voditelja izrade i provedbu projekata financiranih iz EU fondova. Pohađanje tog programa se odvijalo *online* putem u večernjim terminima, što joj je omogućilo da krene u proces zapošljavanja, što se uz HZZ realiziralo te je danas zaposlena i zadovoljna na svom radnom mjestu.

Upućivanjem u usluge profesionalne rehabilitacije uz pružanje kontinuirane podrške, ostvaren je krajnji cilj, zapošljavanje. Osim razvoja kompetencija i usvajanja novih znanja, kod korisnice je vidljiv pozitivan utjecaj na osjećaj vlastite vrijednosti i doprinosa obitelji i društvu, što je spriječilo daljnje socijalno isključivanje.

Martina.Sajko@hzz.hr

**PROZOR U PRIČU -
- KAMIŠIBAJ KAZALIŠTE U RADU S UČENICIMA
S VEĆIM TEŠKOĆAMA U RAZVOJU**

Hrvoje Bogojević, Vanja Marković

Škola za odgoj i obrazovanje – Pula, Republika Hrvatska

Inovativne prakse u školama često imaju potpuno neočekivanu pozadinu. Jedna od takvih je i praksa uvedena u Školi za odgoj i obrazovanje – Pula, koja se bazira na korištenju kamišibai kazališta. Kamišibaj (jap. kami – papir, šibai – drama) je forma multimodalne drame, porijeklom iz Japana, u kojoj glumci koriste seriju slika kako bi ispričali priču. Korišteni kamišibaja sežu u 12. stoljeće, kada je korišten od strane budističkih svećenika za prenošenje moralnih poruka nepismenoj publici. Uz ulični kamišibaj, u japanskoj je praksi od tridesetih godina dvadesetog stoljeća popularan i pedagoški kamišibaj, koji se koristi u školama i predškolskim ustanovama (Ishiguro, 2017). Izvođač u kamišibaju obično je odrasla osoba, odgajatelj ili učitelj, uključivanje učenika kao izvođača a ne isključivo promatrača, jedna je od prednosti ovog načina pričanja priča. Baird (2010, prema Ramadhani i Syafei, 2014) ističe benefite uporabe kamišibaja u poučavanju, koji, među ostalim, uključuju veću uključenost učenika u sadržaje (posebno učenika s teškoćama u razvoju), korištenje čitanja slika kao prethodnice ili zamjene za čitanje teksta, multimodalnost, razvoj jezičnih i socijalnih vještina učenika. Autor uspoređuje kamišibaj s papirnatim Power Pointom. Primijećeni su i utjecaji poput produljenja i poboljšanja koncentracije učenika zbog kontinuiranih vizualnih inputa, promjene u razrednoj disciplini, bolje razumijevanje priča i sadržaja i bogaćenje rječnika (Vermier i Kelchtermans, 2020).

U našoj smo ustanovi započeli s korištenjem kamišibaj kazališta u nastavi s početkom školske godine 2020./2021. Kamišibaj je prvo uveden kao način pričanja priča u nastavi hrvatskog jezika s učenicima 7. i 8. razreda, no ubrzo se počeo koristiti u svim razredima osnovne škole i u nastavi većine obrazovnih nastavnih predmeta. Obzirom na uočen pozitivan

utjecaj na učenike, prvenstveno u području pažnje i koncentracije te praćenja i razumijevanja sadržaja, odlučili smo ovu inovativnu praksu proširiti i na ostale organizacijske jedinice u Školi, posebno na odgojno-obrazovne skupine u koje su uključeni učenici s višestrukim teškoćama u razvoju.

Inovaciju u obrazovanju možemo definirati kao proces u kojem svrhovito mijenjamo proces učenja i poučavanja ili uvjete koje ih određuju, s namjerom pozitivnog utjecaja na učenika (Kelchtermans, 2018, prema Vermier i Kelchtermans. 2020). Suvremena psihologija upozorava da je odgojno-obrazovni proces uspješan kada učenik/učenica ostvaruje većinu svojih potreba: za samoodržanjem, za ljubavlju i prihvaćenošću, za moći, slobodom i zabavom. Svrsishodna je ona nastava u kojoj većina učenika/učenica doživljava uspjeh, jer uspjehom zadovoljavamo većinu navedenih potreba (Stanišić, 2015). Praćenjem nastave koja se u nas provodi koristeći kamišibaj kazalište, zaključujemo da nam omogućuje povećati svrsishodnost nastave i zadovoljiti potrebe učenika, ali i samih učitelja koji tu nastavu izvode.

vania.markovic@skole.hr

ZDRUŽENA ATLETIKA KAO INOVATIVNA INKLUZIVNA PRAKSA

Vanja Marković, Višnja Popović

Škola za odgoj i obrazovanje – Pula, Republika Hrvatska

Uključenost u sportske aktivnosti, za razliku od nekih drugih aktivnosti poput odgoja i obrazovanja, često se ne promatra kao ljudsko pravo, već kao luksuz (UN Task Force Report, 2001, prema Conroy, 2007). Međutim, sudjelovanje u sportskim aktivnostima ima veći značaj za osobe s invaliditetom nego za one bez invaliditeta. Unatoč tome, dostupnost sportskih sadržaja osobama s invaliditetom i uključenost u iste, znatno je manja (Conroy, 2007). Sport predstavlja opće ljudsko dobro i jedan je od najizrazitijih oblika čovjekove kreativnosti. Krželj (2009) navodi kako su igra i sport sastavni dio ljudskog života, šire granice ljudskih mogućnosti, sposobnosti i potencijala. Sudjelovanje u sportskim aktivnostima za djecu s većim teškoćama u razvoju ne predstavlja samo poželjan način korištenja slobodnog vremena sa svrhom prevencije razvoja bolesti, već je to i snažno rehabilitacijsko i terapijsko sredstvo kojim možemo djelovati na umanjenje utjecajnih teškoća u području ponašanja, emocionalnom i akademskom području. Ne manje važan je i značaj uključenosti u sportske aktivnosti za djecu s većim i višestrukim teškoćama u razvoju kao snažne platforme za razvoj inkluzije i inkluzivnih stavova. Taj značaj jednako je vrijedan za djecu i mlade s teškoćama u razvoju, kao i za njihove vršnjake tipičnog razvoja. „Djeca uče jedna od drugih i u neobaveznim aktivnostima slobodnog vremena, pa ako već u ranoj dobi djeca bez teškoća te aktivnosti provode u društvu djece s teškoćama u razvoju, tada su sklonija prihvaćanju različitih od sebe i spoznaju svakog pojedinca s njegovim jedinstvenim sposobnostima (Opačak, 2010).

Cilj je ovog rada predstaviti koncept združene atletike i prikazati primjenu načela i aktivnosti združenog sporta u aktivnostima koje provodi Škola za odgoj i obrazovanje – Pula. Združeni sport u okviru Specijalne olimpijade pokrenuo je Beau Doherty 1989. godine, a temelji se na jednostavnom principu: zajedničko treniranje i natjecanje brz je put ka

razvoju prijateljstva i razumijevanja među sportašima sa i bez teškoća. Međutim, do sada su se natjecanja u združenim sportskim disciplinama odvijala isključivo u ekipnim sportovima poput nogometa, odbojke i košarke. Škola za odgoj i obrazovanje – Pula pokrenula je prvi projekt združenih sportskih aktivnosti u području združenog sporta još tijekom devedesetih godina, a prvo natjecanje u svijetu u združenoj atletici organizirali smo 2016. godine. Pravila natjecanja koja smo propisali usuglašena su sa Specijalnom olimpijadom Hrvatske i standardnim atletskim pravilima.

Organizirani sport ima takav socijalni konstrukt da favorizira osobe bez invaliditeta (Kristen, Patriksson i Fridlund, 2002). Međutim, jasno je da inkluzija, kao pokret koji zastupa uključenost i izjednačavanje mogućnosti za sve, ne može biti usmjerena samo na područje škole i rada. Inkluzija pretpostavlja holistički pristup koji ne isključuje sport, rekreaciju i aktivnosti slobodnog vremena. Stoga aktivnosti združenog sporta, na način na koji ih organizira i provodi Škola za odgoj i obrazovanje – Pula predstavljaju značajan doprinos cjelovitoj inkluziji djece s teškoćama u razvoju u zajednicu, stavljajući naglasak ne na razlike između djece s teškoćama i djece tipičnog razvoja, već na njihove međusobne sličnosti.

vanja.markovic@skole.hr

UKLJUČIVANJE PSA U NASTAVNI PROCES - UČIMO SA 4 ŠAPE

Marija Kirinić, Iva Kovačić

Centar za odgoj i obrazovanje Velika Gorica, Republika Hrvatska

Terapija potpomognuta životinjama uključuje skup edukativnih i terapijskih intervencija raznih vrsta, čiji je zajednički element funkcionalno uključivanje kućnih ljubimaca. (Furlan 2013.) Kreće se od aktivnosti preko terapije do edukacija potpomognutih životinjama. Prema standardima AAIL (Animal Assisted Intervention International) termin terapijski pas podrazumijeva psa koji je uključen u rad s djecom i odraslim osobama na tri načina: aktivnost sa psom, terapija sa psom i odgojno obrazovni procesi sa psom. U Centru za odgoj i obrazovanje Velika Gorica terapijski pas Kota uključen je u rad s djecom s intelektualnim teškoćama na sva tri načina. Kroz interakciju djeteta s terapijskim psom učimo kroz igru, potičemo razvoj pažnje i koncentracije, razvoj motorike, koordinacije pokreta, unapređujemo komunikacijske vještine i učimo apstraktne pojmove. Tijekom aktivnosti pas predstavlja dodatnu motivaciju u radu stvarajući osjećaj ugone i opuštenosti, stimulira na vježbanje i aktivnost, uči odgovornosti, oslobađa straha, jača samopouzdanje i samopoštovanje. Djeca, učenici osnovnoškolske dobi, s lakim i umjerenim intelektualnim teškoćama, kao i djeca s višestrukim teškoćama u dobi od 7 do 14 godina i terapijski pas Kota izgradili su posebnu vezu. Međusobno se razumiju, prihvaćaju i vole. Školske godine 2018./19. započela je i provedba projekta Učimo sa 4 šape. Projekt još uvijek traje. U projekt su uključena dva razreda Centra za odgoj i obrazovanje Velika Gorica te dva razreda u kojima su integrirana djeca s teškoćama u razvoju OŠ Eugena Kvaternika u Velikoj Gorici. U Centru za odgoj i obrazovanje Velika Gorica Kota je na satu matematike i u odgojnoj skupini djece s poremećajem iz spektra autizma. U OŠ Eugena Kvaternika terapijski pas Kota je na satu hrvatskog jezika u razrednoj i predmetnoj nastavi. Aktivnosti su unaprijed planirane, prate nastavni plan i program. Provedba je dokumentirana fotografijama, listama procjene i procjenom nivoa usvojenosti provedenih nastavnih sadržaja. Bez obzira na mjesto provedbe projekta, te teškoću koju učenik ima ili nema, terapijski pas Kota

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

je djelovala blagotvorno na ponašanje, motivaciju, olakšala je učenje apstraktnih pojmova. Svi sudionici izrazili su zadovoljstvo, kao i roditelji djece uključene u projekt. Učimo sa 4 šape jedan je od suvremenih načina poučavanja. Podršku nam je pružio Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Učiteljski fakultet, te grad Velika Gorica.

marijakirinic@gmail.com

**SUVREMENI PRISTUP RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU
TIMA ZA RANU INTERVENCIJU SPECIJALNE BOLNICE
ZA ORTOPEDIJU I REHABILITACIJU
„MARTIN HORVAT“ ROVINJ - ROVIGNO**

Dina Dežmar

Specijalna bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ Rovinj – Rovigno,
Republika Hrvatska

Suvremeni pristupi ranoj intervenciji u djetinjstvu (RI) podrazumijevaju interdisciplinarni, integrirani i koordinirani sustav individualiziranih i djelotvornih usluga koje se pružaju obiteljima djece s razvojnim rizicima i/ili teškoćama u djetetovom prirodnom okruženju od rođenja do 3. godine, odnosno, prošireno, do polaska u školu (Vargas-Baron E. i sur., 2016.).

Brojni čimbenici rizika u trudnoći, tijekom i nakon poroda mogu utjecati na kasniji razvojni ishod djeteta. Stoga je od izuzetne važnosti pravodobno otkrivanje djece s neurorazvojnim rizicima te sustavno praćenje kako bi se na vrijeme moglo intervenirati i pružiti sveobuhvatnu podršku obitelji i samom djetetu.

Prema podacima UNICEF-a iz 2020. godine, u Hrvatskoj je različitim programima rane intervencije bilo obuhvaćeno samo 12,1% djece od ukupnog broja djece koja bi ispunjavala uvijete za korištenje usluga RI.

Stručnjaci Specijalne bolnice za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ prepoznali su potrebu uvođenja Tima za ranu intervenciju u sklopu zdravstvenog sustava te je sredstvima Istarske županije osiguran rad pedijatra – neonatologa, psihologa, edukacijskog rehabilitatora, logopeda i radnog terapeuta uz specijalistu fizikalne medicine i rehabilitacije. Funkcionalnim spajanjem Specijalne bolnice Rovinj s Dječjom bolnicom Srebrnjak osigurana je i klinička podrška neuropedijatara.

Razvojne potrebe djeteta su složene te zahtijevaju suradnju stručnjaka različitih profila. U Hrvatskoj je najčešće prisutan multidisciplinarni pristup

gdje rad stručnjaka ne povezuje međusobna komunikacija već svako gleda svoj dio specijalnosti. Na taj način ne pridonosi se holističkom pristupu koji promovira Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije.

Vođeni smjernicama zlatnog standarda suvremenog pristupa RI – transdisciplinarnoj timskoj suradnji – stručnjaci Tima za ranu intervenciju Specijalne bolnice Rovinj uvode potpuno nov sustav pružanja podrške obiteljima djece s razvojnim rizicima i teškoćama u razvoju gdje se, već od samog probira, dijagnostike, a kasnije i terapije, isprepliću profesionalne uloge pedijatra, edukacijskog rehabilitatora, psihologa, logopeda i radnog terapeuta.

Učinkovita komunikacija, interakcija i suradnja među članovima Tima doprinosi holističkoj razvojnoj slici djeteta što daje mogućnost pružanja podrške prema jedinstvenim potrebama pojedinog djeteta i obitelji.

U razdoblju od prvih 5 mjeseci svog djelovanja (kolovoz-prosinac 2020.) Tim za ranu intervenciju realizirao je više od 140 pregleda djece s neurorizikom, razvojnim odstupanjima i teškoćama u razvoju, dok se u prva dva mjeseca 2021. godine taj broj udvostručuje što ukazuje na izuzetno velike potrebe interdisciplinarnih dijagnostičkih i terapijskih postupaka na području Istarske županije i šire.

dina.dezmar@gmail.com

INKLUZIVNA PRAKSA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U VRIJEME PANDEMIJE COVID-19 – PRIKAZ DJELOVANJA DV „CVIT MEDITERANA“

Vedrana Vučković, Lucija Piplović, Nikolina Buzov
Dječji vrtić „Cvit Mediterana“, Split, Republika Hrvatska

U Hrvatskoj se u ožujku 2020. godine pojavio novi soj virusa koji do sada nije bio otkriven kod ljudi. Svjetska zdravstvena organizacija nazvala ga je SARS-CoV-2, a otkriven je u Kini 2019. Do sada je (10.03.2021.) u Hrvatskoj zaraženo 248 061 osoba (Vlada Republike Hrvatske, 10.03.2021.). Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2020) izdao je Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije covid-19 za ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te osnovnoškolske ustanove u kojima je osigurana mogućnost zbrinjavanja djece rane i predškolske dobi te učenika koji pohađaju razrednu nastavu – prijedlog (u daljnjem tekstu Upute).

Novonastala situacija od ustanova za rani i predškolski odgoj zahtijevala je reorganizaciju rada te usklađivanje svojih preporuka s preporukama Hrvatskoj zavoda za javno zdravstvo. Dječji vrtić „Cvit Mediterana“ (u daljnjem tekstu Vrtić) obuhvaća 21 objekt, 57 odgojnih skupina te 1190 djece, od čega je ukupno 277 djece s teškoćama i 18 potencijalno darovite djece. Stručni tim Vrtića sastoji se od tri pedagoga, tri zdravstvene voditeljice, dva psihologa, jednog logopeda i dvije edukacijske rehabilitatorice (od čega je jedna pripravnica). U radu stavljamo naglasak na rad stručnih suradnika edukacijskih rehabilitatora i stručnog suradnika logopeda u DV „Cvit Mediterana“ tijekom pandemije COVID-19, a u kratkom opsegu prikazan je rad i drugih zaposlenih stručnih suradnika u Vrtiću.

Za vrijeme upisa u DV Vrtić, u lipnju 2020 godine, sa roditeljima one djece čiji su podatci iz upisne dokumentacije ukazivali na prisutnu teškoću u razvoju ili sumnju da se može raditi o teškoći, obavljani su razgovori i dogovoreno pokretanje pedagoške opservacije. S početkom pedagoške godine 2020./21. članovi stručnog tima inicirali su 27 pedagoških opservacija, od

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

čega za 20 novoupisane djece s većim teškoćama u razvoju, što je rezultiralo povećanjem opsega posla uz već otežane uvjete zbog pandemije.

Protokol pedagoške opservacije u DV Cvit Mediterana podrazumijeva minimalno 4 sastanka:

1. sastanak s odgojiteljima i članova stručnog tima s ciljem razmjene informacija o djetetu,
2. sastanak članova stručnog tima, odgajatelja i roditelja sa svrhom pokretanja pedagoške opservacije,
3. sastanak s odgajateljima sa svrhom donošenja zajedničkog mišljenja i izradom individualnog odgojno-obrazovnog plana (u nastavku IOOP),
4. završni sastanak članova stručnog tima s odgajateljima i roditeljima na kojem se iznose zaključci i prikazuje IOOP i dovršava u suradnji s roditeljima.

Svi timski sastanci traju između 30 - 45 minuta, izrada IOOP-a nekad traje 60 - 90 minuta, a tijekom tromjesečne pedagoške opservacije svi članovi stručnog tima dolaze u skupinu sa svrhom praćenja djeteta i odgojno - obrazovnog procesa, utvrđivanja potrebnih razina podrške i prilagodbe, specifičnih metoda i strategija potrebnih za kvalitetnu inkluzivnu praksu, kao i određivanja dugoročnih i kratkoročnih ciljeva za individualni odgojno-obrazovni program djeteta.

U usmenom izlaganju prikazat ćemo rezultate kvalitativne analize podataka i model inkluzivne prakse naše ustanove u ovim specifičnim okolnostima. Cilj istraživanja je utvrditi utjecaj pandemije na materijalno - organizacijske uvjete, neposredni rad i ostale poslove članova stručnog tima.

Daljnja istraživanja koja planiramo provesti odnosila bi se na prikaz prakse stručnih suradnika iz drugih vrtića u Splitsko-dalmatinskoj županiji tijekom pandemije COVID-19 te usporedba s praksom stručnih suradnika DV „Cvit Mediterana“.

vedrana.vuckovic.st@gmail.com

PRIMJENA SLIKOVNOG MATERIJALA U OBITELJ DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Vlatka Kamenarić Blašković, Tena Matijaš, Dajana Bulić

Centar za rehabilitaciju Zagreb, podružnica Slobodina, Republika Hrvatska

Cilj ovog rada je prikazati implementaciju slikovnog materijala u obitelj dvogodišnjeg dječaka s nespecificiranim poremećajem razvoja govora i govornog jezika, uključenog u edukacijsku rehabilitaciju. Dječak je teško slijedio verbalne upute, često je plakao i udarao sebe i druge prilikom tranzicije, željeni predmet otima iz ruke druge osobe, a kontakt očima uspostavljao je nesustavno na par sekundi.

Rad se odvijao u obiteljskim uvjetima uz roditelje. Programska područja na koje se željelo utjecati su: komunikacija, socijalni odnosi i ponašanje. Uvođenjem slikovnog materijala željelo se potaknuti iniciranje komunikacije, zahtjevanje, lakše slijeđenje verbalnih uputa, duže vrijeme uključenja u aktivnost. Kako bi dijete i obitelj prihvatili i implementirali slikovne materijale najprije je bilo potrebno roditelje upoznati s njima. Da bi se izradio potreban slikovni materijal roditelji su pratili dijete i zapisivali njegove interese. Korišten je slikovni prikaz ili fotografije, iznad kojih stoji naziv, kako bi dijete bilo izloženo pisanoj riječi i kako bi sve osobe u djetetovoj okolini isto imenovale slike.

Za poticanje komunikacije odabran je PECS program. Rajnović (2001.) navodi kako on omogućuje vrlo maloj djeci mogućnost uporabe komunikacije u raznim socijalnim situacijama, djeca su koristeći ga naučena da priđu i predaju sliku željenog predmeta komunikacijskom partneru u zamjenu za taj predmet. Također, dječaku je izrađen dnevni vizualni raspored, koji mu pruža osnovne informacije o okolini te pomaže da razumije rutine i rasporede događaja, vlastita očekivanja i očekivanja okoline (Jaime i Knowlton, 2007.). Izrađene su i kartice sa socijalnim pravilima i aktivnostima, koje se koriste tokom strukturiranog rada. Kod provođenja složenijih aktivnosti korišteno je sekvencioniranje uz upotrebu slikovnog materijala. Kako bi se dječaka dodatno potaknulo na korištenje slikovnog materijala, slike omiljenih

predmeta i aktivnosti postavljene su u određene prostorije u kući obitelji i to u blizini mjesta gdje predmeti najčešće stoje ili se određene aktivnosti provode. Također, u dogovoru s dječjim vrtićem izrađen je slikovni materijal koji su dječak i odgajatelji koristili.

Već nakon dva mjeseca korištenja slikovnog materijala kod dječaka je vidljiv napredak u započinanju komunikacije te češćem uspostavljanju kontakta očima s drugim osobama. Dječak mijenja sliku, koja je u njegovoj neposrednoj blizini za predmet koji drži sugovornik. Usmjerenost pažnje na aktivnost te ostajanje u aktivnosti, posebno kod rada za stolom, znatno se produžio. Nepoželjna ponašanja i frustracija ranije prisutne kod tranzicije iz aktivnosti u aktivnost manje su frekvencije i intenziteta.

vlatkab@gmail.com

STRUČNA PODRŠKA U OBITELJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Tea Čivrag, Marisela Blažek, Ana Markulin

Centar za rehabilitaciju Zagreb, Podružnica Slobošćina, Republika Hrvatska

Odjel stručne podrške u obitelji pruža podršku djeci predškolske dobi s teškoćama u razvoju kroz neposredni edukacijsko rehabilitacijski rad u djetetovoj obitelji uz istovremeno osnaživanje roditelja i ostalih članova obitelji koji žive na području grada Zagreba. Stručna podrška pruža se u prirodnom okruženju, unutar uobičajenih aktivnosti i rutina u kojima dijete sudjeluje (Wong i sur., 2014). Zadnjih četiri desetljeća ovaj se program pokazao izuzetno kvalitetan. Kao takvi prepoznati smo od strane roditelja, stručnjaka te nadležnih institucija, a brojka uključene djece je u stalnom porastu. Ovim radom želimo prikazati pružanje stručne podrške u obitelji djetetu s teškoćama u okviru Centra za rehabilitaciju Zagreb, podružnice Slobošćina. Rad edukacijskog rehabilitatora u obitelji započinje procjenom na temelju koje se kreira individualni plan podrške koji uključuje poticanje cjelovitog razvoja djeteta na područjima: brige o sebi, spoznaje, komunikacije, motorike, igre te socio-emocionalnog razvoja. Stvaranjem primjerenog okruženja, osiguravanjem poticajnih aktivnosti, generiranih iz individualnog plana podrške kroz igru ostvarujemo postavljene ciljeve. Važno je naglasiti da takvi postupci nisu nesustavni već je riječ o unaprijed isplaniranoj intervenciji s određenim brojem i vrstom prilika za učenje koje će se pružiti djetetu za svaki zadani cilj (Ljubešić, 2012). Uz neposredan rad s djetetom, naglasak stavljamo na savjetovanje, podršku i edukaciju roditelja. Savjetodavni rad edukacijskih rehabilitatora s roditeljima je višedimenzionalni razvojni proces koji započinje tijekom svakodnevnih susreta roditelja i rehabilitatora, a puni opseg se ostvaruje u situacijama u kojima se svi dionici suočavaju sa izazovima razvoja djeteta (Stričević, 2011.) Prednost psihosocijalne podrške u obitelji je što omogućuje djetetu i obitelji provoditi funkcionalne vještine kroz svakodnevne uobičajene aktivnosti u obiteljskom okruženju kroz primjerene interakcije. Ukoliko nije moguće pružiti uslugu u lokalnoj sredini, potrebna je suradnja i informiranje drugih

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

sudionika koji pružaju određene usluge s drugih lokacija kako bi djeca dobila podršku u optimalno vrijeme.

tea.civrag@gmail.com

KLIK – PROGRAM ZVUČNO-PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE S DJECOM

Koraljka Janeković

Zagreb, Republika Hrvatska

Što je KLIK (Klingende Kommunikation) program?

Učinkovita primjena zvučnog treninga i zvučno-pedagoški terapijski koncept za djecu i mlade u individualnom i grupnom radu.

Program je namijenjen svima, a osobito djeci i mladima s poteškoćama učenja i ponašanja. Ili nekim drugim poteškoćama. Npr. emocionalnim i socijalnim teškoćama različita uzroka i intenziteta.

Ovaj program omogućuje djetetu da upozna sebe, a time i ponovno osjeti svoje vlastite mogućnosti. Sve one mogućnosti koje su zapravo oduvijek tu, ali su nerijetko skrivene, potisnute i prigušene optužbama i negativnim percepcijama djetetove osobnosti.

Zvučni je prostor dragocjen prostor međusobnog boljeg, potpunijeg, dubljeg, odnosno drugačijeg upoznavanja, uvažavanja, razumijevanja, prihvaćanja. Rezonancija koja u zvučnom prostoru nastaje među ljudima omogućuje pomicanje (do tada nerijetko "zabetoniranih") granica.

Veoma je važno naglasiti da Peter Hess zvučna pedagogija nije usmjerena na problem, nego na traganje za rješenjima. Usmjerena je na jače strane i potencijale pojedinca, a ne na njegove teškoće i "neadekvatnosti".

Zvučni pedagog nije liječnik koji liječi bolest, nego tragač za blagom koje njegov mali ili veliki klijent nosi u sebi.

Zvukovi zvučnih zdjela i gongova snažno podržavaju odvijanje tih procesa.

Osobita privlačnost zvuka zvučnih zdjela krije se u činjenici da je taj zvuk izvan kategorije ispravno i pogrešno (za razliku od glazbe).

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

U ovom se programu radi o nizu zvučnih, osjetilnih i motoričkih igara, vježbi i radionica kojima je cilj osloboditi i pokrenuti zdrave potencijale djeteta.

Temeljna načela zvučno-pedagoške komunikacije s djecom su:

- ✚ jačati zdravlje
- ✚ hraniti zdravu jezgru
- ✚ fokusirati se na rješenja (a ne na problem)

Tijekom izlaganja bit će prikazan rad i postignuća u radu s osobom s vrlo složenim višestrukim teškoćama koje se manifestiraju prije svega na području emocionalnog i socijalnog funkcioniranja.

kjanekovic@yahoo.com

NEOVISNO ŽIVLJENJE U ZAJEDNICI OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA KOJI IM PRUŽAJU PODRŠKU

Daniela Bratković¹, Vesna Mihanović²

¹Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

²Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb, Republika Hrvatska

Veliki broj standarda ljudskih prava zaživio je u članku 19. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (UN, 2006) priznajući pravo ovim osobama na neovisno življenje i uključenost u zajednicu. Pritom su naglašena tri ključna elementa: mogućnost izbora (19a), individualizirana podrška (19b) te pristupačnost uslugama, objektima i prostorima primjereno potrebama (19c).

Stručnjaci i ostalo osoblje koje pruža podršku osobama s intelektualnim teškoćama ima veliku ulogu u procesu njihove inkluzije (Commissioner for Human Rights, 2012). Unatoč tome, kvalitativna istraživanja vezana uz podršku ovim osobama iz perspektive stručnjaka vrlo su rijetka. Jedno takvo istraživanje provedeno je u Irskoj, a utvrdilo je probleme vezane uz financiranje, pružanje usluga unutar različitih dijelova zemlje, promjenu načina razmišljanja i ponašanja u odnosu prema osobama s intelektualnim teškoćama, odgovornost i kreativnost osoblja (Weafer, 2010). Također, istraživanje koje su proveli Larson, Hewitt i Lakin (1994, prema Kilroy, Egan, Walsh, McManus i Sarmai, 2015) utvrdilo je da veća autonomija i odgovornost osoblja povećava njihovo zadovoljstvo i predanost poslu, ali i otežava njihovo zapošljavanje, zadržavanje posla i osposobljavanje.

S obzirom na to da je Hrvatska 2007. godine ratificirala Konvenciju, a da nedostaju sustavnije stručne i znanstvene analize primjene članka 19. za osobe s intelektualnim teškoćama iz perspektive stručnjaka, ukazala se potreba za provedbom istraživanja na ovom području. Cilj ovog rada bio je utvrditi kako stručnjaci doživljavaju i vrednuju postojeću situaciju i što smatraju relevantnim za daljnje i potpunije oživotvorenje članka 19.

Konvencije u svakodnevici osoba s intelektualnim teškoćama i njihovih obitelji te sustavu stručne i šire društvene podrške. Provedeno je kvalitativno istraživanje primjenom fokus grupnog intervjuja u kojem je sudjelovalo sedam stručnjaka u neposrednom radu s odraslim osobama s intelektualnim teškoćama iz različitih oblika stanovanja u zajednici (u obitelji i programima organiziranog/ stanovanja uz podršku). Grupni intervju proveden je prema unaprijed izrađenom protokolu tematski pokrivajući područja koja su istovremeno i pokazatelji ostvarenja ljudskih prava sadržanih u članku 19. Konvencije. U kvalitativnoj analizi podataka koristila se metoda tematske analize.

U nalazima istraživanja identificirane su ključne teme i kategorije odgovora na postavljena istraživačka pitanja. Utvrđeno je kako perspektiva stručnjaka ne obuhvaća sve indikatore neovisnog življenja i socijalnog uključivanja osoba s intelektualnim teškoćama. Viđenje stručnjaka više je usmjereno na stavove i organizacijske vrijednosti, nego na ishode procesa deinstitutionalizacije koji se odnose na kvalitetu života, o čemu govore i drugi istraživači (Felce, 1996; Hatton, Emerson, Rivers, Mason, Swarbrick, Kiernan, Reeves i Alborz, 1999; McConkey, 2000). Neadekvatnu podršku smatraju jednim od glavnih uzroka teškoća pri realizaciji neovisnog življenja i uključenosti u zajednicu. Takvu podršku povezuju s neodgovarajućim obrazovanjem osoblja, nedostatnim financijskim sredstvima za nova zapošljavanja, nepoštivanjem radnog vremena i nemogućnosti njegove preraspodjele. Očekivanja i preporuke za unaprjeđenje postojeće situacije vide kroz mezo razinu sustava podrške i makro razinu društva.

Nalazi ovoga istraživanja mogu dati doprinos daljnjem razvoju i unaprjeđenju usluga podrške osobama s intelektualnim teškoćama u cilju njihovog punog i aktivnog sudjelovanja u životu zajednice. Iskustva i spoznaje utvrđene ovim istraživanjem ujedno mogu biti korisne kao smjernice za daljnja istraživanja na ovom području, posebice ukoliko je riječ o evaluaciji procesa deinstitutionalizacije ili novih istraživačkih tema vezanih

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

uz primjenu Konvencije, odnosno socijalne inkluzije osoba s intelektualnim teškoćama.

daniela.bratkovic@erf.unizg.hr

SENZORNA INTEGRACIJA U BAZENU

Jadran Rubeša

Plivački klub „Forca“, Rijeka, Republika Hrvatska

Senzorna integracija

Svako ljudsko biće prolazi proces senzorne integracije cijelo vrijeme svojeg života, a započinje ga još prije rođenja.

Senzorna integracija je proces tijekom kojeg u mozak dolaze senzorne, odnosno osjetilne informacije iz naših osjetila za kretanje, vid, sluh, dodir, okus, njuh... putem moždanih živaca, zatim se obrađuju tako da im damo smisao i onda na njih možemo odgovoriti nekom aktivnošću.

Dakle, primanje informacija iz naših osjetila, njihova interpretacija i pripremanje odgovora – to je senzorna integracija.

Osjetilni sustavi u našem tijelu

Već u petom mjesecu trudnoće razvijen je jedan od najvažnijih tjelesnih osjetilnih sustava, a to je vestibularni sustav.

Njegova funkcija je da nam kaže u kojem je položaju naše tijelo u odnosu na Zemljinu silu težu, te u kojem smjeru i koliko brzo se naše tijelo kreće ili jednostavno miruje.

Vrlo rano razvija se i proprioceptivni osjetilni sustav. Zadaća mu da prikuplja informacije iz naših mišića, tetiva i zglobova, koje potom pošalje našem mozgu kako se kreću naši udovi i trup, kao i gdje se u prostoru nalaze.

Kada vestibularni i proprioceptivni sustavi obavljaju svoj posao dobro i u potpunosti mi imamo dobru kontrolu nad pokretima glave, stabilno vidno polje, dobar mišićni tonus i posturu, sposobni smo održati ravnotežu i općenito uživamo u ljuljanju, vožnji, trčanju i slično.

Dobro funkcioniranje vestibularnog sustava presudno je i za razumijevanje svega što gledamo, dakle razumijevanje informacija koje primamo vizualnim sustavom. Taktilni osjetilni sustav prima informacije iz kože, ali iako koža prekriva čitavu površinu našeg tijela, na nekim dijelovima imamo neusporedivo više receptora (stanice koje primaju podražaje) nego na ostatku tijela.

Dijelovi kože koji su najosjetljiviji za taktilne informacije su jezik, usne, lice i glava općenito, jagodice prstiju i dlanovi, te stopala. Teškoće u senzornoj integraciji informacija iz taktilnog sustava mogu kod djece dovesti do izbjegavanja grljenja i maženja, igre u kojoj se mogu zaprljati, stajanja u redu ili gužvi, velik otpor pri češljanju ili šišanju, kao i rezanju noktiju, ali i pretjerane potrebe da sve diraju, pregrube igra u kojoj ozljeđuju sebe, druge ili potrgaju igračke, ne obraćanje pažnje na obrnuto obuvene cipele i slično.

Teškoće senzorne integracije dovode do raznih poteškoća u ponašanju, socijalizaciji, emocionalnoj stabilnosti, koncentraciji, samostalnosti i učenju.

Važno je znati, kako djeca s različitim teškoćama senzorne integracije, mogu na različite načine obrađivati osjetilni unos.

Korištenjem bazena kao medija, svakom našem djetetu, od najranije dobi, omogućavamo da se kroz bazen slobodno kreće i istražuje. Kako u ponudi imamo i igračke primjerene njihovoj dobi, svima osiguravamo osjetilne informacije neophodne za zdrav razvoj.

Uspješnost tretmana u bazenu je 83% (provedeno je istraživanje u trajanju od 18 mjeseci, prema kojem od 76 djece, 63 je prema riječima roditelja uspjelo u značajnoj integraciji svojih osjetilnih potreba).

jadran.rubesa@gmail.com

TEHNOLOGIJA KAO SREDSTVO U RAZVIJANJU SOCIJALNIH KOMPETENCIJA KOD DJECE S OŠTEĆENJEM VIDA

Tanja Šupe

OŠ Pećine Rijeka - Odjel za djecu s oštećenjem vida, Republika Hrvatska

Oštećenje vida uzrokuje niz specifičnosti u razvoju djeteta. Razlike su vidljive već u najranijem djetinjstvu. Razvojna komponenta često zanemarivana je socio-emocionalni razvoj. Socijalne interakcije u ranom djetinjstvu s roditeljem, kasnije s vršnjacima važan su čimbenik za stvaranje slike o sebi, usvajanje socijalnih vještina i stjecanje socijalnih kompetencija. Istraživanja su pokazala kako oštećenje vida ima nepovoljan učinak na socijalne interakcije. Pridodajući tome nepovoljne čimbenike iz okoline, mogu se pojaviti izrazito negativne posljedice na socio-emocionalni razvoj pojedinca što posljedično utječe na disfunkciju cjelokupnog razvoja djeteta.

Razvijanje socijalnih kompetencija kod djeteta, stvaranje podržavajuće okoline, omogućavanje prilika za socijalnu interakciju neke su od strategija u okviru stručne podrške djeteta s oštećenjem vida.

Uključivanje djeteta u skupinu vršnjaka neće nužno zadovoljiti potrebe za socijalnom interakcijom jer su spontane socijalne interakcije često vizualno uvjetovane, zbog čega će biti nužna stručna podrška koja će osim na samo dijete s oštećenjem vida biti usmjerena i na njegovu okolinu.

Tehnološki napredak pružio je osobama s oštećenjem vida brojne mogućnosti u pristupu informacijama kao ključnom čimbeniku participiranja u društvu. Koliki udjel je tehnologija zadobila u našim životima najbolje nam je pokazala trenutna situacija s pandemijom.

Pametni telefoni i računala postali su glavno sredstvo komunikacije, prikaz mogućnosti za osobe s oštećenjem vida biti će dio ovog izlaganja. Čitači ekrana i drugi oblici asistivne tehnologije koji se kontinuirano razvijaju, osobi s oštećenjem vida omogućavaju gotovo ravnopravno sudjelovanje u virtualnom okruženju.

Upravo ta činjenica pruža nam brojne mogućnosti da uz pomoć tehnologije kao stručnjaci utječemo na razvijanje socijalnih interakcija kod djece s oštećenjem vida. Informatička pismenost je zapostavljena kad govorimo o djeci s oštećenjem vida u RH, premda upravo taj oblik pismenosti pruža djetetu mogućnost edukacije, komunikacije, samostalnosti, neovisnosti i socijalne uključenosti. Pristup informacijama kroz različite medije predmet su komunikacije s vršnjacima i u tom smislu stručna podrška koja ne uključuje ovaj važan aspekt života ne može se smatrati cjelovitom. Navedeno ukazuje na nužnost uključivanja tehnologije u obrazovne procese kod djeteta s oštećenjem vida, posebice u kontekstu promjene paradigme obrazovanja čijem procesu svjedočimo novim reformama u obrazovanju.

Inkluzivno obrazovanje kao dio šireg značenja inkluzije kao koncepta samo je jedan aspekt u promatranju potreba djeteta s oštećenjem vida u kontekstu socijalnih iskustava. Slobodno vrijeme djeteta s oštećenjem vida trebalo bi zauzeti važno mjesto u planiranju stručne rehabilitacijske podrške. Prema (Sikiric, Dominik; Prcić Bilić, Ante; Dugandzic, Ana, Nove tehnologije i slobodno vrijeme studenata oštećena vida na Sveučilištu u Zagrebu // Specijalna edukacija i rehabilitacija, 14 (2015), 1; 35-54), osim subjektivnih i objektivnih faktora na relativno siromaštvo aktivnosti slobodnog vremena utječe i nedostatna edukacija/obrazovanje na području organizacije slobodnog vremena. Virtualno okruženje naravno ne smije i ne može zamijeniti neposredni fizički kontakt, ali može biti posrednik u stvaranju novih interakcija koje mogu rezultirati nekim novim odnosima u realnom okruženju.

Informacijsko društvo donijelo je neke pozitivne i negativne učinke, na nama je da se prilagodimo zahtjevima i iskoristimo dobrobiti. Takav kontekst pred nas kao stručnjake također stavlja izazov stalne prilagodbe, cjeloživotnog obrazovanja i primjene stečenih znanja.

tanja.supe@gmail.com

PSIHOSOCIJALNI RIZICI I STRES NA RADNOM MJESTU EDUKACIJSKIH REHABILITATORA I LOGOPEDA

Emina Ahmetović, Ivana Sopek

Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar, Varaždin, Republika Hrvatska

Obzirom da su stres povezan s poslom i psihosocijalni rizici izazovi za sigurnost i zdravlje osobito kada govorimo o pomagačkim zanimanjima, cilj ovog rada bio je utvrditi postoje li i u kojoj mjeri rizici i stres u zanimanjima edukacijskih rehabilitatora i logopeda. Također smo željeli utvrditi postoji li razlika obzirom na dob i zanimanje. Lučanin (2014.) navodi da stres na radnom mjestu uzrokuje niz problema i poremećaja u radnom procesu, te zdravstvenom stanju, psihološkom i socijalnom funkcioniranju radnika. Za posljedicu ima cijeli spektar nepoželjnih ishoda, pa i značajne troškove za trgovačka društva, poslodavce i zaposlenike. U ispitivanju je sudjelovalo 201 ispitanik, većina su bile žene 195. U istraživanju je sudjelovalo 154 (77%) edukacijska rehabilitatora i 47 (23%) logopeda.

Rezultati su između ostalog pokazali da nema razlike u kašnjenju s obavljanjem zadataka na poslu u odnosu na dobne skupine ispitanika ($P=0,517$). Nije bilo razlika u kašnjenju s obavljanjem zadataka na poslu između edukacijskih rehabilitatora i logopeda ($P=0,501$). Ispitanici iz svih dobni skupina su podjednako izloženi emocionalno uznemirujućim situacijama ($P=0,952$). Postoji statistički značajna razlika u zadovoljstvu poslom, većina ispitanika izjavljuje da je zadovoljna svojim poslom ($P<0,001$) dok značajno manje izjavljuju da su vrlo nezadovoljni, nezadovoljni i vrlo zadovoljni svojim poslom. Zabrinjavajući su rezultati vezani uz izloženost prijetnjama nasiljem kod edukacijskih rehabilitatora. Iako ovo istraživanje nije potvrdilo izloženost stresu i psihosocijalnim rizicima u onoj mjeri kao druga domaća i strana istraživanja rezultati pokazuju da se ovo područje treba detaljnije istražiti. Obzirom na rezultate istraživanja čini se iznimno važno istražiti rezultate na većem uzorku, s podjednakim brojem ispitanika svih radnih mjesta.

ivana.sopek@gmail.com

RAD S UČENICIMA S VIŠESTRUKIM TEŠKOĆAMA U CENTRU ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE ČAKOVEC

Jelena Lakuš, Renata Treska

Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec, Republika Hrvatska

Učenici s višestrukim teškoćama u razvoju osim značajno sniženih intelektualnih sposobnosti imaju izražene dodatne poteškoće u području komunikacije, motorike uključujući i cerebralnu paralizu, oštećenjima vida i sluha, teškoće senzorne integracije, poremećaj iz spektra autizma te složene zdravstvene teškoće. Svi oni imaju jedinstvene potrebe te se zbog navedenih poteškoća suočavaju s izazovima svakodnevne komunikacije i izgrađivanja odnosa s osobama iz uže okoline, uključivanja u društvenu zajednicu kao i praćenja obrazovnog nastavnog plana i programa.

U dislociranom odjelu Centra za odgoj i obrazovanje Čakovec školuju se učenici s višestrukim teškoćama u razvoju prema posebnom programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života, uz individualizirane postupke. Prema postojećem nastavnom planu učenici pripadaju odgojno-obrazovnoj skupini kronološke dobi od 7 do 11 godina.

U ovom izlaganju želimo prikazati primjer rada s učenicima s višestrukim teškoćama i iskustvo u timskom pristupu opservacije i procjene sposobnosti, mogućnosti i interesa učenika kao temelja za planiranje individualiziranih ishoda učenja, razine potrebne podrške i prilagodbe okruženja kako bi ovi učenici imali mogućnost pristupu obrazovanju i ostvarili određenu razinu kvalitete života. Timski pristup i rad stručnjaka različitog profila, kao i dobra suradnja sa članovima uže obitelji učenika s većim teškoćama u razvoju doprinosi sagledavanju učenikovih razvojnih i očuvanih sposobnosti i mogućnosti iz različitih gledišta.

Za ostvarenje individualiziranih ishoda učenja primjenjuju se različite planirane aktivnosti kojima stimuliramo razvoj učenika s naglaskom na poticanje razvoja zahvaćenih područja: gruba i fina motorika, percepcija, komunikacija, intelektualne sposobnost i adaptivno ponašanje te

socioemocionalno funkcioniranje. Vrednovanje napretka učenika temelji se prvenstveno na praćenju zadovoljstva učenika tijekom izvršavanja zadataka ili uključenosti u danu aktivnost kao i razini ostvarenosti planiranih individualiziranih ishoda učenja.

Svi učenici s višestrukim teškoćama u razvoju zaslužuju da im se pruži prilika za ostvarenje vlastitih potencijala. Uloga stručnjaka edukacijskog rehabilitatora je da učenike s višestrukim teškoćama potakne na želju za komuniciranjem i pronađe primjeren način komuniciranja, da s učenicima uspostavi odnos zasnovan na povjerenju i potekne interakciju s drugim ljudima u okruženju te proširuje i približava iskustva o svijetu koji ga okružuje. Da bi učenici bili uključeni u širu zajednicu potrebno je podržavati i ohrabrivati druge ljude da izgrade odnose s učenicom s višestrukim teškoćama.

jelena.lakus5@gmail.com

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI U POSEBNOM KURIKULUMU HRVATSKOG JEZIKA I MATEMATIKE

Dinka Žulić, Tatjana Žižek

Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec, Republika Hrvatska

Odgojno-obrazovni rad u Republici Hrvatskoj se provodi prema planovima i programima propisanim od Ministarstva znanosti i obrazovanja. Plan i program za redovne škole mijenjao se tijekom godina u više navrata. Programi propisani u posljednjih dvadesetak godina mijenjaju se sadržajno i strukturno: program iz 1999. godine navodi odgojno-obrazovne sadržaje te naputke za ocjenjivanje, u 2006. se govori o ključnim pojmovima i obrazovnim postignućima. Posljednji, objavljeni 2019. – kurikulumi za pojedine nastavne predmete u redovnom programu propisuju odgojno-obrazovne ishode te očekivanja u međupredmetnim temama.

U školama Republike Hrvatske se uz redovne programe provode i posebni nastavni programi – posebni program uz individualizirani pristup i posebni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života uz individualizirani pristup. Premda i te programe propisuje isto ministarstvo, oni se nisu mijenjali od 1984. (program za stjecanje kompetencija) odnosno 1995. (posebni program) unatoč brojnim inicijativama i zahtjevima struke.

U jesen 2020. je na javnom savjetovanju bio nastavni plan posebnih kurikuluma. Pretpostavka je da će biti izrađeni i kurikulumi za nastavne predmete i/ili područja te da će oni propisivati odgojno-obrazovne ishode koji se očekuju u određenom razredu ili dobnoj skupini.

Posebne programe u pravilu provode edukacijski rehabilitatori. U cilju utvrđivanja njihovih stavova o tome koji bi bili očekivani odgojno-obrazovni ishodi u nastavnim predmetima Hrvatski jezik i Matematika u posebnom programu uz individualizirani pristup, provedeno je istraživanje na uzorku od 41 učitelja edukacijskih rehabilitatora koji provode poseban program u

posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama ili posebnim odjelima pri redovnim školama.

U tu svrhu je kreiran upitnik koji nudi 16 odgojno-obrazovnih ishoda za Hrvatski jezik i 16 odgojno-obrazovnih ishoda za Matematiku. Ishodi su preuzeti iz Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatskog jezika za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 215/2019.) i Kurikuluma za nastavni predmet Matematike za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 146/2019.). Razlog takvom odabiru je i činjenica da se u Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, u članku 6., st.3. (Narodne novine 24/2015.) navodi kako opseg sadržaja redovnog programa uz prilagodbu sadržaja i individualizirani pristup mora biti „ iznad razine posebnog programa“. Iz toga se može zaključiti kako ti programi moraju biti međusobno usporedivi.

Osim odgojno-obrazovnih ishoda postojećih kurikuluma za redovne programe Hrvatskog jezika i Matematike, u upitniku su navedeni i pojedini ishodi koji proizlaze iz postojećeg programa za učenike s intelektualnim teškoćama (Izmjene i dopune nastavnih programa osnovne škole za učenike s većim teškoćama u razvoju, Glasnik Ministarstva, 1995.).

Upitnik sadrži 34 čestice od kojih se prve dvije odnose na radno iskustvo i vrstu programa kojeg provode ispitanici. Ostale čestice se odnose na odgojno-obrazovne ishode i traže od ispitanika da odrede je li određen ishod primjeren za učenike s teškoćama i u kojem razredu (od prvog do osmog). Dana je mogućnost odabira više razreda kako bi se odredilo optimalno vrijeme potrebno za usvajanje određenog ishoda.

U analizi rezultata kao referentne točke uzeti su oni odgovori za koje se odlučuje najmanje 66% ispitanika. U većini slučajeva ti odgovori korespondiraju s postojećim programom. Međutim, zaključno treba naglasiti da rezultati pokazuju veliku razliku između stavova ispitanika. To se može tumačiti heterogenošću populacije učenika s teškoćama ali i potrebom da se

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda koji će biti određeni u posebnim kurikulumima predvidi ili na više razina ili kroz odgojno-obrazovne cikluse kako bi bila moguća veća individualizacija što je i osnovno načelo edukacijsko-rehabilitacijskog rada.

dinka.zulic1@gmail.com

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE U CENTRU ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE RIJEKA

Nataša Bačić Kušpilić, Janja Vucković

Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka, Republika Hrvatska

Građanski odgoj i obrazovanje se u Republici Hrvatskoj provodi kao međupredmetna tema.

Grad Rijeka je školske godine 2016./2017. omogućio učenicima viših razreda osnovne škole da pohađaju Građanski odgoj i obrazovanje kao zaseban predmet. U školskoj godini 2017./2018. počinju ga provoditi sve osnovne škole u Rijeci pa tako i Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka.

U riječkom modelu Građanski odgoj i obrazovanje se provodi kao izvannastavna aktivnost jednom do dva puta tjednu. Učenicima su osigurani materijali za rad, a učiteljima edukacije i smjernice za rad. Građanski odgoj se sastoji od 6 sastavnica (društvena, ljudsko – pravna, politička, kulturalna, gospodarska i ekološka dimenzija).

Učenici kroz nastavu Građanskog odgoja i obrazovanja stječu znanja, vještine i stavove te uče kako ih primjeniti u svakodnevnom životu. Svrha je osnažiti i osposobiti mlade ljude da se aktivno uključe u građansku ulogu.

Za učenik s posebnim odgojno – obrazovnim potrebama učitelji i nastavnici planiraju kurikulum usmjeren na učenika. Izrađuju se ishodi učenja, individualizirani postupci, aktivnosti i sadržaji kojima će se doći do zadanog ishoda. Razina usvojenosti sadržaja ovisi o učenikovim mogućnostima i sposobnostima.

U Centru za odgoj i obrazovanje Građanski odgoj i obrazovanje se provodi u osnovnoj i srednjoj školi. Učenici se kroz različite teme i aktivnosti upoznaju kako je to biti aktivan građanin. U skladu sa svojim sposobnostima, željama i pruženom podrškom uče o svijetu i okolini u kojoj žive te kako oni samo mogu pridonjeti svojoj zajednici. Uči se kroz konkretne primjere, vježbe, izlaske iz škole, susrete, komunikaciju sa užom i širom

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

zajednicom. Učenici su postali aktivniji unutar svoje škole, a za Građanski kažu da im je baš lijepo, lijepo.

anja.vuc@gmail.com

PRIKAZ RADA EDUKACIJSKIH REHABILITATORA U IZVANREDNIM OKOLNOSTIMA - AKTIVNOSTI NA DALJINU

Nevzeta Zdunić¹, Mirela Bukač²

¹Osnovna škola Sveti Ivan Žabno, Republika Hrvatska

²Osnovna škola dr. Ivan Merz, Zagreb, Republika Hrvatska

Tijekom izvanrednih okolnosti uvjetovanih pandemijom koronavirusa te potresom u Zagrebu u šk.god. 2019./2020./2021. edukacijski rehabilitatori - stručni suradnici u osnovnim školama suočili su se „preko noći“ s novim izazovima organizacije i izvođenja svakodnevnih aktivnosti radom na daljinu usmjerenih na pružanje podrške u učenju i poučavanju učenika s teškoćama, suradnju s učiteljima, ravnateljem, drugim stručnim suradnicima, informiranjem i savjetovanjem roditelja za pružanje podrške djeci, pripremom i procjenom djece/učenika za upis u školu.

Aktivnosti na daljinu usmjerene na obrazovanje učenika škole koje se naziva e-učenje i internetsko učenje oblik su školovanja u kojem glavni subjekti uključuju fizičko razdvajanje učitelja, učenika, roditelja učenika i stručnih suradnika škole tijekom svakodnevnih aktivnosti uz korištenje različitih digitalnih tehnologija i materijala za olakšavanje komunikacije i učenje (Simonson, A. Breg, 2020). CARNet (2016) definira digitalne obrazovne materijale kao digitalni obrazovni sadržaj (DOS) koji je razvijen s primarnom namjenom korištenja u odgojno-obrazovnom procesu (u nastavi ili izvan nje, za učenje uz vođenje ili samostalno, u redovnim i izvanrednim uvjetima rada) u digitalnom formatu, neovisno o vrsti (e-udžbenik, modul, e-knjiga, obrazovna igra, multimedijalni materijali i dr.) te pohranjen na računalu, elektroničkom mediju ili objavljen na internetu. Digitalni obrazovni sadržaj (DOS) može sadržavati tekstualne, vizualne, audio, video i ostale multimedijalne elemente, interaktivne elemente, obrazovne aplikacije i obrazovne igre (CARNet 2016, str. 6).

Obrazovna reforma u Republici Hrvatskoj pod nazivom „Škola za život“ uspješno je započela u 74 osnovne i srednje škole uključene u eksperimentalni program. Nakon osam mjeseci edukacija učitelja,

nastavnika i stručnih suradnika eksperimentalnih škola obrazovna reforma je obuhvatila sve osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Znanja stečena na spomenutim edukacijama dobrodošla su u organizaciji nastave u novonastalim izvanrednim uvjetima izazvanim pandemijom i potresom.

Učenicima s teškoćama koji se školuju u redovnoj osnovnoj školi u novim izvanrednim okolnostima izvođenja nastave na daljinu neizostavna je sustavna podrška edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika škole u vidu odabira komunikacijskih pristupa, dostupnosti te prilagodbama digitalnih obrazovnih sadržaja. Zanimalo nas je u konačnici kakvo je zadovoljstvo učenika, kako tipičnog razvoja tako i učenika s teškoćama nastavom na daljinu.

Za potrebe akcijskog istraživanja konstruiran je anketni upitnik „Zadovoljstvo nastavom na daljinu“, upitnik je izrađen u online formi Microsoft Forms. Upitnik se sastoji od pitanja o kvaliteti organizacije i uspješnosti nastave na daljinu u odnosu na nastavu u živo.

Istraživanje je provedeno u dvije osnovne škole, ruralnoj i gradskoj, OŠ Grigor Vitez, Sveti Ivan Žabno te OŠ dr Ivan Merz, Zagreb. Prije provođenja anketiranja zatražena je suglasnost ravnatelja škola te roditelja učenika.

U istraživanju je sudjelovalo N=714 učenika. Od toga 56 učenika s teškoćama koji imaju rješenje o primjerenom obliku školovanja. 10 učenika s teškoćama ima podršku pomoćnika u nastavi.

Analize Upitnika će ukazati na demografske osobitosti i organizacijske izazove pojedine škole.

Postoji potreba učitelja za pomoć u radu s učenicima s teškoćama u uvjetima škole na daljinu što je pokazalo i istraživanje CARNet-a u periodu od 16.3.2020. do 2.4.2020.:

„Svaki treći nastavnik traži i više uputa i edukacija o radu s učenicima s teškoćama, a otprilike slični udio je onih koji žele i dodatne upute i edukaciju o metodama rada u nastavi na daljinu.“ što može biti smjernica

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

za anketiranje učitelja vezano za njihova iskustva u radu s učenicima s teškoćama u navedenim školama.

zdunicnevzeta21@gmail.com

IZAZOVI INKLUZIJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U UMJETNIČKIM ŠKOLAMA

Dana Baftiri

Srednja škola-Centar za odgoj i obrazovanje, Zagreb, Republika Hrvatska

Umjetničke škole nisu dovoljno spremne za izazove inkluzije učenika različitih vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju. U navedenim školama nedostaje stručnih suradnika, a nastavnici nisu educirani za rad s takvim učenicima. Samo poneka škola ima stručnog suradnika pedagoga ili psihologa, a niti jedna nema zaposlenog edukacijskog rehabilitatora. Nastavnici kao najvažniji provoditelji inkluzivnih procesa ne osjećaju se dovoljno kompetentni i spremni za uspješnu inkluziju učenika koji polaze umjetničke škole.

Za potrebe ovog rada prikupljeni su podaci putem ankete koju su ispunili nastavnici umjetničkih škola. U prikupljanju podataka odazvalo se 76 nastavnika uoči stručnog usavršavanja za koji su sudionici bili izrazito motivirani.

Nastavnici umjetničkih škola ističu kako im je dostupan mali broj stručnih usavršavanja s ciljem stjecanja dodatnih kompetencija za rad s učenicima s teškoćama u razvoju. Navode kako im nedostaju znanja o karakteristikama učenika s teškoćama, kao smjernice i upute za rad. Stoga se nažalost, mnogi u svome radu najviše oslanjaju na intuiciju. Dostupna stručna usavršavanja najčešće educiraju nastavnike o pojedinim vrstama teškoća, a nedostaju informacije o metodičko-didaktičkom pristupu u radu. Nastavnici zaključuju kako im nedostaje konkretnog, praktičnog znanja o postupanju u pojedinim situacijama. Dio sudionika ističe poteškoće u suradnji s roditeljima te smatraju da nisu dovoljno pripremljeni za brojne izazovne situacije u radu.

Učenici s teškoćama su često daroviti za brojna umjetnička područja. Kako bi njihova inkluzija u umjetničke škole bila što uspješnija, potrebno je

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

razviti brojne modele podrške i educirati nastavnike za sve izazove u provedbi iste.

dana.baftiri@ss-czoio.hr

KAMPANJA „ZABLİSTAJ“

Ana Knežević¹, Jana Korlević¹, Mia Rajda², Katarina Užarević³

¹ Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

² Visoko učilište Algebra, Republika Hrvatska

³ Hrvatsko katoličko sveučilište, Republika Hrvatska

Kampanja „Zablistaj“ nastala je kao odgovor na prevladavajuće stavove društva koji osobe s autizmom stavljaju u inferioran položaj. Takvi negativni stavovi i predrasude im onemogućavaju ispunjenje punog funkcionalnog potencijala te ih sprječavaju u ravnopravnom uključenju u društvo. Stigmatizacija osoba s PSA posljedica je nedovoljne educiranosti društva o samom autizmu. Cilj ovog rada je prikazati proces nastajanja kampanje „Zablistaj“ za podizanje svjesnosti društva o autizmu.

Kampanja „Zablistaj“ nastala je na inicijativu studentice dizajna Mie Rajde s Visokog učilišta Algebra te je ona zajedno s kolegicama s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Janom Korlević i Anom Knežević te kolegicom Katarinom Užarević s Hrvatskog katoličkog sveučilišta osmislila kampanju. Na samom početku, studentice su dobile bezuvjetnu podršku svojih mentora koji su im se stavili na raspolaganje, dipl. filmski snimatelj Robert Krivec, doc. dr. sc. Jasmina Stošić, prof. spec. rane intervencije Ana-Marija Bohaček, mag. rehab. educ Sanja Munoz Aguila i izv. prof. dr. sc. Tihana Brkljačić.

Cilj ove kampanje je podići razinu svijesti društva o poremećaju iz spektra autizma, približiti javnosti teškoće s kojima se ova populacija susreće te osvijestiti društvo da je i ono samo nužna karika u lancu unaprjeđenja života ovih osoba.

Kampanja se provodi putem društvenih mreža i YouTube kanala na kojem se prikazuju animirani film te poruke koje za društvo imaju djeca i odrasle osobe s autizmom i njihovi roditelji. Prikazom animiranog filma željeli smo se približiti svakom pojedincu u društvu, od najmlađih do najstarijih, kako bi svima na prihvatljiv i shvatljiv način približili teškoće s kojima se svakodnevno susreću osobe s autizmom. Također su izrađeni

različiti reklamni materijali koji su postavljeni na raznim lokacijama po gradu Zagrebu te ćemo 2.4. na Svjetski dan svjesnosti o autizmu, zajedno s Udrugom za autizam Zagreb sudjelovati na događanju u središtu grada gdje ćemo što većem broju ljudi pokušati približiti teškoće s kojima se osobe na spektru susreću.

U kampanju su bile uključene i organizacije koje rade s osobama s autizmom, stoga je cjelokupna kampanja izrađena u suradnji s Udrugom za autizam Zagreb, uz podršku Centra za autizam Zagreb i Saveza udruga za autizam Hrvatske.

U prvoj fazi sami tim je prošao kroz fazu upoznavanja s konceptom timskog rada, prvo je svaka osoba morala naučiti cijeniti tuđe mišljenje i poštovati raspodjelu zadataka. Za to je bilo nužno upoznati se i sa značajkama i specifičnostima drugih struka. U ovoj fazi smo prošli kroz niz sastanaka, razgovarali sa raznim profilima ljudi i tražili najbolji način da prenesemo našu poruku u javnost.

Kako bismo što točnije i autentičnije mogli izraditi animirani film, razgovarali smo i predstavljali ideju većem broju osoba na spektru i njihovim obiteljima te pokušali uvažiti svaki komentar i sugestiju. Aktivno je u izradi kampanje kroz snimanja, intervjuje, razgovore i savjete sudjelovalo 14 obitelji čiji je član osoba na spektru. Da bi saznali koje su najčešće predrasude i s kojim se sve teškoćama nose osobe s autizmom, proveli smo anketu u kojoj je sudjelovalo 56 roditelja djece s autizmom. Na temelju njihovih odgovora, odabrali smo najčešće predrasude i implementirali ih u animirani film. Svaki i najmanji dio cjelokupne kampanje je bio provjeren i odobren od strane samih osoba na spektru, njihovih roditelja i stručnjaka.

S porukom „Budi dio mog sjaja“ želimo svima poručiti da je svaka osoba odgovorna za promjenu i da djelujući zajedno možemo učiniti velike stvari!

korleja@erf.hr

OSOBE S INVALIDITETOM I PANDEMIJA COVID-19

Marija Škes

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Zagreb,
Republika Hrvatska

U proteklih godinu dana epidemija bolesti COVID-19 unijela je mnoge promjene u svakodnevnom životu svih nas. Zaštita života i zdravlja građana te sprječavanje širenja zaraze nametnuli su se kao prioritete u svim zemljama. Tijekom pandemije COVID-19 naglašena je ranjivost određenih skupina stanovništva, a mjere suzbijanja širenja zaraze odrazile su se osobito i na kvalitetu života osoba s invaliditetom. Osobe s invaliditetom su izrazito vulnerabilna populacija koja zahtijeva primjereni način ostvarivanja kontakta, ali i specifičnu zdravstvenu skrb. Brojne prepreke i problemi s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju u svakodnevnom životu u vrijeme ove krize su postali još veći i snažniji (nedostupnost pravovremenih, pristupačnih i potpunih informacija, mjera prevencije, diskontinuitet usluga u zajednici i podrške neovisnom življenju, zastoje u provedbi deinstitutionalizacije, patronizirajući odnos prema osobama s invaliditetom u ustanovama i dr.). Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo od 26. siječnja 2021., od ukupnog broja zaraženih osoba virusom SARS-CoV-2 u Hrvatskoj 225.648, oboljelo je 26.811 osoba s invaliditetom što čini udio od 11,9%. Od 4.684 preminulih osoba od bolesti COVID-19, njih 1.766 (37,7%) su osobe s invaliditetom. Tijekom pandemije posebna pozornost je usmjerena na pružanje podrške osobama s invaliditetom, koje ne samo da su u većem riziku od zaraze COVID-19, već i imaju više teškoća u pridržavanju mjera opreza, kao i fizičkog distanciranja. Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ sudjelovao je u provedbi mjera za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID-19 u sustavu socijalne skrbi za pružatelje socijalnih usluga smještaja za odrasle osobe s invaliditetom, djece – bez odgovarajuće roditeljske skrbi, s problemima u ponašanju, teškoćama u razvoju, žrtvama nasilja u obitelji ili trgovanja ljudima i bez pratnje te odraslih osoba – trudnica i roditelja s djetetom do godine dana života, beskućnika, žrtava nasilja u obitelji ili trgovanja ljudi i ovisnika te pružatelje

izvaninstitucijskih socijalnih usluga (smještaj u udomiteljsku obitelj i organizirano stanovanje). Direktnom i konstruktivnom suradnjom pružane su preporuke i savjetovanje zaposlenicima i korisnicima ustanova socijalne skrbi, osobama s invaliditetom te njihovim roditeljima ili skrbnicima. Preporuke su se odnosile na organizaciju rada uz provođenje mjera sprječavanja epidemije i primjene odgovarajućih metoda procjene i kontrole rizika od epidemije COVID-19, postupanja kod sumnje ili oboljenja od COVID-19, propisivanju mjera izolacije, samoizolacije i testiranja korisnika i zaposlenika kao i organizaciji cijepljenja protiv COVID-19. Preporučena je privremena obustava pružanja izvaninstitucijskih usluga (boravka, savjetovanja, pomaganja, rane intervencije, psihosocijalne podrške, pomoć pri integraciji u programe odgoja i redovitog obrazovanja). Usluge savjetovanja, pomaganja i psihosocijalne podrške prilagođavale su se specifičnim potrebama i sposobnostima pojedinog korisnika kada je to bilo moguće uz osiguranje navedenih usluga putem informacijsko-komunikacijske tehnologije, odnosno na daljinu. Preporučene mjere potrebno je i dalje sustavno provoditi kako bi se spriječio povećani rizik od zaraze bolešću COVID-19 kod populacije djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom obzirom da se radi o populaciji kod koje bi eventualna bolnička karantena podrazumijevala dodatnu prilagodbu uvjeta, obavezno prisustvo roditelja odnosno skrbnika, čime bi se višestruko otežala organizacija liječenja i skrbi.

DETERMINANTE KOMUNIKACIJSKOG MODELA KOD DJECE S ADHD-OM

Eva Brlek

Nueva kabinet za razvojnu podršku i psihoterapiju, Varaždin, Republika Hrvatska

Postoji niz modela koji opisuju komunikacijske procese kod djece tipičnog razvoja, dok su u manjoj mjeri istraženi komunikacijski modeli kod djece s teškoćama u razvoju, posebice djece s ADHD-om. Komunikaciju definiramo kao složen proces prenošenja poruka od osobe do osobe, pomoću signala (vizualnih/auditivnih) od pošiljatelja prema primatelju. Obzirom da komunikacija uključuje primatelja i pošiljatelja informacije postoji mnoštvo čimbenika koji mogu utjecati na ishod komunikacijskog procesa poput varijabilnosti pažnje, te auditivnih i vizualnih stimulusa koji mogu pospješiti ili ometati komunikacijske procese. Cilj komunikacije je dostaviti što točniju i neizmijenjenu informaciju, a povećanje šuma u kanalu povećava vjerojatnost da će informacija biti prenesena samo djelomično ili da će biti krivo reinterpetirana. U analizi suvremenog komunikacijskog modela naglasak stavljamo na vizualnu i auditivnu percepciju, te njihove specifičnosti u odnosu na varijabilitet pažnje kao jedan od najvažnijih elemenata u percepciji. Varijabilnost pažnje sastoji se od auditivnog i vizualnog procesuiranja informacija uključujući vrijeme potrebno za odgovor, te pogreške uslijed impulzivnosti i pogreške uslijed nepažnje. Analizom rezultata eksperimentalnog istraživanja dobivamo uvid u komunikacijske procese djece s ADHD-om, posebice na specifičnosti u prijemu, obradi i interpretaciji auditivnih i/ili vizualnih stimulusa, što u značajnoj mjeri utječe na sam komunikacijski proces.

info@nueva.hr

IGROM DO ZNANJA

Blaženka Maltar, Ines Žukina

Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar, Varaždin, Republika Hrvatska

Igra je djetetovo prirodno sredstvo za učenje koje dijete ispunjava zadovoljstvom. Što se roditelj više igra s djetetom to se ranije počinje razvijati simbolička igra koja je temelj za učenje o pravilima u međuljudskim odnosima kao i za djetetovo učenje o sebi i svijetu oko sebe. Možemo ju smatrati kao početnu interakciju s okolinom. Igra stvara osnovu za učenje, razvoj mišljenja, kreativnosti, motoričkih vještina i svih drugih kognitivnih funkcija. Kroz igru djeca istražuju sebe, prostor oko sebe i odnose s drugima. Igrom izražavaju svoje misli, osjećaje i doživljaje te stječu nova iskustva, upoznaju svoju okolinu i stvaraju sheme aktivnosti bitne za razvoj operativnog mišljenja. Samim tim djeca nesvjesno uvježbavaju vještine socijalnog, emocionalnog, spoznajnog i tjelesnog aspekta razvoja.

Poštivanjem pravila igre, čekanjem na red, uočavanjem prisustva drugog i poštivanjem drugog kao ravnopravnog partnera u igri razvijaju se socijalizacijske vještine, pravilne emocionalne reakcije, potiče suradnja i razvija samopouzdanje. Igra je najprirodniji i najlakši oblik učenja jer je dijete intrizično motivirano i angažirano.

Osnovna karakteristika dječje igre je spontanost koja se odrastanjem smanjuje i prelazi u smisleno i organizirano igranje. Svaka igra treba biti primjerena razvojnom karakteristikama djeteta, jednostavna, zabavna i korisna za dječji razvoj.

Postoji mnogo različitih vrsta klasifikacija dječjih igara, a najčešća klasifikacija igara je podjela na funkcionalnu igru, simboličku igru i igru s pravilima.

Uvažavajući različite aspekte razvoja može se govoriti o fizičkim igrama, igrama pretvaranja, kreativnim igrama, jezičnim igrama i igrama s pravilima.

Gledajući društvenu razinu igra se dijeli na promatranje, samostalnu igru, usporednu, povezujuću i suradničku igru.

Igra se u nastavi može primjenjivati u svim etapama nastavnog procesa, osobito kao motivacija učenika u uvodnom dijelu sata ili kod ponavljanja ili utvrđivanja gradiva. Može se koristiti u individualnom radu, radu u paru ili grupnom radu učenika.

Nikčević-Milković i suradnici (2011) navode prednosti učenja kroz igru: bolja koncentracija i pažnja učenika, pozitivni stavovi učenika prema takvom obliku rada, veća aktivnost djece, manji umor, veća motivacija, veće zanimanje djece, učenje postaje zanimljivije, pasivni učenici postaju aktivniji, učenici s teškoćama se više uključuju i tako dolaze do izražaja njihove mogućnosti, a pamćenje i učenje činjenica djelotvornije je kroz igru.

U današnje vrijeme djeca sve više igraju razne igre na računalo koje imaju pozitivan učinak na razvoj i učenje djece uz kontrolu vremena provedenog pred računalom, kontrolu sadržaja video igara i postavljanja jasnih pravila o korištenju računala. Igre na računalo bez elemenata nasilja stimuliraju mozak, potiču razvoj logičkog mišljenja i kreativnosti, izoštravaju vid i razvijaju prostornu orijentaciju.

Djeca s teškoćama u razvoju vole igru i najbolje uče kroz igru. Sve igračke i igre trebaju biti prilagođeni razvojnim karakteristikama djeteta s teškoćama i njegovim jakim stranama.

Materijali i aktivnosti trebaju biti zabavni i poticajni, prilagođeni djetetovoj poteškoći. Dijete s teškoćama u razvoju treba poticati na igru i osigurati mu siguran prostor za igru. Potrebno je osvijestiti da igračka može biti svaki predmet koji dijete odabere, a zanimljiv je i siguran za istraživanje i učenje novih sadržaja, odnosa i pojmova.

Igra je primarni način učenja te važan dio odrastanja i formiranja osobnosti. Razvoj, učenje i rad uvijek će biti uspješniji ukoliko se odvijaju kroz igru ili sadrže elemente igre. Igra omogućuje kontekst u kojem roditelji

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

uče dijete primjerenom ponašanju, pravilima ponašanja i društvenim pravilima zajednice.

blazenka.maltar@skole.hr

DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO: GDJE SMO U ODNOSU NA ISTOK I ZAPAD

Robert Posavec

Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec, Republika Hrvatska

Društveno poduzetništvo je tema koje je sve prisutnija u medijima, posebno otkad su i europske politike i direktive usmjerene jačanju sektora društvene ekonomije kao presudnog sektora za radnu i društvenu integraciju različitih skupina u nepovoljnom položaju. Hrvatska je prema relevantnim pokazateljima na samom dnu Europske Unije po broju zaposlenih u sektoru društvene ekonomije. U radu se istražuju okolnosti u kojima se razvija društvena ekonomija u Hrvatskoj – zakonodavni, financijski i društveni okvir djelovanja društvenih poduzeća.

U radu se daje prikaz strukture društvene ekonomije i društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj te se daje definicija društvenog poduzetništva kroz tri odrednice – vlasnička struktura, ekonomska dimenzija i pedagoška dimenzija – te se analizira koliko u RH postoji društvenih poduzeća za radnu integraciju. U komparaciji sa politikama i okvirima djelovanja društvenih poduzeća za radnu integraciju u Belgiji, Italiji i Portugalu daju se smjernice daljnjeg razvoja, s posebnim naglaskom na zajednička obilježja bivših socijalističkih država, u kojima su društvena poduzeća za radnu integraciju prisutna u zanemarivom postotku u ukupnoj ekonomskoj aktivnosti pojedine države u usporedbi s zemljama zapadne Europe.

Rad donosi i prikaz jedinog društvenog poduzeća za radnu integraciju u RH i četiri slučaja zapošljavanja osoba s različitim invaliditetom, gdje su dva prikaza zapošljavanja uz pedagošku podršku. Na kraju se daju i jasne smjernice razvoja društvenog poduzetništva za radnu i društvenu integraciju te jasan smjer promišljanja inkluzivnog društva, koje uključuje mnogo više od jedne profesije i isključivosti na svim razinama – od akademske preko pružatelja podrške do samih poduzetnika.

robert.posavec3@skole.hr

INKLUZIJA 21. STOLJEĆA TRAŽI NOVA ZNANJA

Dubravka Kocanjer

Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži, Karlovac, Republika Hrvatska

Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži iz Karlovca proveo je Erasmus + projekt „Inkluzija 21. stoljeća traži nova znanja“ s ciljem profesionalnog razvoja djelatnika Centra. Cilj nam je držati korak s razvojem obrazovnih standarda učenja i poučavanja učenika s teškoćama u razvoju, sustavno pratiti stručne sadržaje, sudjelovati u različitim tipovima obuke te primjenjivati stečena znanja i razvijene kompetencije u radu.

Kroz stručnost, iskustvo i stalno usavršavanje možemo dati najbolje rezultate i maksimalno ostvariti postavljene ciljeve u našem radu.

Edukacije europskog programa mobilnosti Erasmus+ dale su nam priliku i mogućnost ostvarenja željenih ciljeva i uvođenja škole za učenike s teškoćama u razvoju u 21. stoljeće.

Kroz projekt smo upoznali prakse, sustave, politike odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju različitih europskih država. Polaznici mobilnosti unaprijedili su razinu stečenih i usvojili nova znanja u svrhu poboljšanja kvalitete poučavanja, rada i suradnje s roditeljima i stručnjacima. Dobre prakse i nove metode integrirane su u svakodnevne aktivnosti. Upoznali smo i primjenjujemo nova teoretska i praktična znanja, metode i programe rada. Nova znanja koristimo u savjetovanju s roditeljima i stručnjacima u timskom radu.

Nadograđene su i usavršene digitalne, jezične, komunikacijske, socijalne, interpersonalne, prezentacijske i upravljačke vještine. Unaprijeđena je uporaba IKT u učionicama primjenom web 2.0 alata u izradi nastavnih materijala.

Povećani su kapaciteti ustanove za sudjelovanje i vođenje projekata na međunarodnoj razini. Podignut je stručni status i ugled Centra na lokalnoj,

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini. Uspostavljeni su kontakti i stvoreni temelji suradnje za buduće projekte.

Provedba projekta „Inkluzija 21. stoljeća traži nova znanja“ doprinos je sudjelovanju u stvaranju jednakih mogućnosti za stjecanje novih znanja i vještina učenika s teškoćama u razvoju, usmjerenih njihovom inkluzivnom obrazovanju, životu i radu u zajednici.

dkocanjer@gmail.com

TOBACCO SMOKING IN ADULTS WITH MODERATE AND SEVERE INTELLECTUAL DISABILITIES IN INSTITUTIONAL ACCOMMODATION AND SUPPORTED HOUSING

Borko Barukčić, Vanja Uzelac

Institution for mentally disabled adult persons „Otthon“, Stara Moravica, Serbia

Smoking is one of the leading causes of death worldwide with a moderating effect on the occurrence of numerous human diseases. In addition, tobacco consumption can have a negative effect on the already vulnerable competencies of people with intellectual disabilities (IDs) such as working memory or attention span. The issue of nicotine addiction is rarely in the focus of research concerning people with IDs. Previous studies that have addressed this issue in marginalized social groups have, as a rule, neglected intellectually disabled respondents. Some research shows that the prevalence of smoking is higher in people with IDs compared to the general population, while there are also papers that report that people with IDs smoke three to four times less often than neurotypical subjects, along with papers that speak in favor of equal representation in relation to the general population. Considering the significant heterogeneity within IDs and the wide range of environmental factors that potentially affect life habits, it is understandable that the results so far give very inconsistent, and even contradictory, results. Thus, some authors state a lower frequency of smoking among involved in special support services for people with disabilities, while on the other hand there is a higher rate of smoking among people with IDs in institutional accommodation such as homes for people with intellectual and developmental disabilities (19). The aim of this study was to determine the prevalence and characteristics of smoking habits among users of accommodation for people with IDs within social protection services.

This pilot cross-sectional study was conducted during the months of January and February of 2021. A suitable sample consisted of 163 adults with a diagnosis of moderate or severe intellectual disability aged $52.34 \pm$

11.1 of both sexes (whereby 50.9% were men and 49.1% were women). The respondents within the sample consisted of residents of a home for people with mental disabilities or users of a supported housing service. The Fagerström Test for Nicotine Dependence (FTND) was used to assess the degree of nicotine dependence of smokers, while functional efficiency was assessed with the help of the standardized functional efficiency rating scale (FSP-BSM). In the inferential statistical analysis, the methods of uni- and multivariate statistics were used, while the frequencies of demographic parameters were presented descriptively, graphically. *Results.* The research showed that adults with moderate IDs and severe IDs in homes and supported housing show a significantly higher prevalence of smoking compared to the neurotypical population both in the region and globally. The occurrence of smoking is significantly related to the degree of intellectual disability ($\chi^2 = 16,591$; $df = 1$; $rC = 0,32$; $p < 0.01$), and the tendency to use tobacco increases with the increased general level of functional efficiency of persons with IDs, but also some parameters such as the degree of mobility ($p < 0.05$) or the domain of functioning in the social environment ($p < 0.05$).

The obtained results suggest that moderate and severe IDs in persons who are institutionalized or live with support are a risk factor for consuming tobacco products. Almost half of the people with moderate IDs and severe IDs are severe nicotine addicts, while mild and moderate addicts are equally represented. This study of the exploratory type is the basis for a broader study of the phenomenon of smoking in our region.

bbarukcic@gmail.com

**SENZIBILIZIRANJE UČENIKA BEZ TEŠKOĆA
U REDOVITIM OSNOVNIM ŠKOLAMA POMOĆU INTERVENCIJA
OSIGURANJA PRISTUPA KULTURNIM SADRŽAJIMA
OSOBAMA SA SENZORIČKIM OŠTEĆENJIMA:
PROJEKT „SENZIBILIZACIJOM DO INTEGRACIJE“**

Andrea Fajdetić¹, Katarina Ivče Farnell²

¹OŠ Petra Zrinskog, Zagreb, Republika Hrvatska

²Udruga za promicanje stvaralaštva i jednakih mogućnosti Alternator, Zagreb,
Republika Hrvatska

Inkluzija djece sa senzoričkim oštećenjima uključuje različite aktivnosti koje približavaju specifičnosti funkcioniranja i potrebe prilagodbe zajednice u kojoj djeca žive. Posljednjih desetljeća, iako postoje različite strategije, nedovoljno se pridonijelo razvoju pristupačnosti kulturnih sadržaja slijepoj i gluhoj djeci/mladima. Pristupačnost kulturnih djela nije sustavno osigurana - domaći audiovizualni sadržaj nije titlan (za osobe s oštećenjem sluha) u kinima, a strani filmovi nemaju audiodeskripciju (za osobe s oštećenjem vida) niti u kinima niti na televiziji. Projekt „Senzibilizacijom do integracije“ financiran je od Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske kroz Švicarsko-hrvatski program suradnje, u sklopu poziva „Osnaživanje doprinosa civilnog društva za održivi razvoj za unapređenje ekonomske i socijalne kohezije“ te se provodio 2019. i 2020. godine u četiri osnovne škole (OŠ Petra Zrinskog, Zagreb, OŠ Sveti Petar Orehovec, Sveti Petar Orehovec, OŠ Dobriše Cesarića Osijek i OŠ Pećine Rijeka). Glavne projekte aktivnosti bile su usmjerene na edukaciju učitelja, iskustvene radionice učenika te aktivnosti u zajednici.

Projekt je počeo provedbom istraživanja o stavovima učitelja, učenika i njihovih roditelja o prema osobama sa senzoričkim oštećenjima. Polazna pretpostavka provedenog istraživanja bila je da učitelji, učenici i njihovi roditelji nisu dovoljno informirani o specifičnostima funkcioniranja osoba sa senzoričkim oštećenjima. Ispitanici u ovom projektom istraživanju su bili učitelji (N=58), roditelji (N=175) i učenici (N=169) petih i šestih razreda iz (gore navedenih škola). Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2019.

godine u skladu s Etičkim kodeksu istraživanja s djecom (Dulčić, A. 2003.). Rezultati analize prikupljenih podataka potvrđuju polaznu hipotezu da učitelji, učenici i njihovi roditelji nisu dovoljno informirani o specifičnostima funkcioniranja osoba sa senzoričkim oštećenjima i imaju predrasude prema ovoj populaciji. Rezultati su pokazali da većina ispitanika smatra da slijepe osobe bolje čuju od čujućih osoba i da imaju bolji osjet dodira od osoba koja vide. Većina ispitanika mišljenja je da slijepe osobe ne mogu živjeti samostalno. Ispitanici su podijeljeni u stavu mogu li gluhe osobe pratiti hrvatske filmove. Većina ispitanika vjeruje da gluhi ne idu li na koncerte i ne mogu procijeniti čuju li gluhe osobe zvukove.

Rezultati inicijalnog istraživanja pokazali su da učitelji, učenici i njihovi roditelji nisu dovoljno informirani o specifičnostima funkcioniranja osoba sa senzoričkim oštećenjima te da još uvijek postoje predrasude ili vjerovanja u mitove u odnosu na osobe sa senzoričkim oštećenjima. Aktivnosti projekta „Senzibilizacijom do integracije“ bile su usmjerene senzibilizaciji učitelja, učenika i šire zajednice na potrebe osjetljivih skupina i djece s teškoćama u razvoju. Realizirane aktivnosti u zajednici potaknule su empatiju i osnažile su učenike bez teškoća za primijenjeni inkluzivni aktivizam s ciljem suzbijanja diskriminacije i promicanju inkluzivnog društva te su time kreirale uvjete za poboljšanje uključivanje djece s teškoćama u razvoju u zajednicu.

andrea.fajdetic@gmail.com

**PARTNERSTVO UDRUGA I REDOVITIH OSNOVNIH ŠKOLA – KLJUČ
UNAPREĐENJA U PODRUČJU PREVENCIJE NASILJA
NAD I MEĐU DJECOM I MLADIMA
PROJEKT „MALI MIROTVORCI“**

Andrea Fajdetić¹, Katarina Ivkić¹, Mirela Bukač²

¹Udruga KUMULUS za razvoj kompetencija, učenja, medijaciju, edukaciju, stručno
usavršavanje i savjetovanje, Zagreb, Republika Hrvatska

²OŠ Dr. Ivan Merz, Zagreb, Republika Hrvatska

Posljednjih desetljeća sve je ozbiljniji problem nasilja nad i među djecom i mladima (Ajduković M. (208.), Ajduković M., Marohnić S. (2010.)). Istraživanja pokazuju da su zlostavljanje djece/mladih prisutna realnost, a Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba davne 2003. godine u istraživanju navodi podatak da su oko 6 % počinitelji, a 14% žrtve i počinitelji istovremeno.

U vrijeme pandemije te čestih mjera samoizolacija u kojima su djeca izolirana i upućena na frekventnu uporabu tehnologija i društvenih mreža u obiteljskom okruženju bez adekvatne roditeljske supervizije, vršnjačko nasilje je sve prisutnije i u virtualnom okruženju. U posebnom su riziku djeca koja pripadaju ranjivim skupinama (djeca s teškoćama u razvoju, inojezična djeca, azilanti i dr). Postojanje problema nasilja nad djecom i među djecom postalo je globalno pitanje javnog zdravstva, a Ujedinjeni narodi ustanovili su Svjetski Dan dječjih prava s ciljem promoviranja zajedništva i podizanja svijesti. Činjenica je da škole imaju pravo na samoodređenje u izradi preventivnih programa, te se fokusiraju na prioritetna područja, izvješća nisu standardizirana te je teško usporediva.

Pozitivni propisi ukazuju da društvo strateškim dokumentima skrbi o pravima djece (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Protokol o poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja, Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i dr.)

Projekt Mali mirotvorci, provodi se u školama-partnerima OŠ dr. Ivan Merz i OŠ S. S. Kranjčević iz Zagreba te je financiran putem poziva za prijavu projekata udruga u području prevencije nasilja nad i među mladima u 2019. godine (Ministarstva za demografiju, obitelj mlade i socijalnu politiku, danas Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji, obitelji i socijalne politike). U projekt su uključeni svi učenici 1., 2., 3. razreda, učitelji u školama, stručni suradnici te zainteresirani roditelji. Dobro osmišljenim projektnim aktivnostima i suradnji udruga i redovitih osnovnih škola osnažuju se učenici-vršnjaci (potiče se razvoj socijalnih i životnih vještina, unapređuje komunikacija među učenicima), usmjerava na pravovremeno prepoznavanje i reagiranje u pojavnim oblicima nasilja (uz podršku učitelja i stručnih suradnika), senzibiliziraju se roditelji i učitelji na potrebu podrške nenasilnih načina rješavanja sukob; a uključivanjem drugih dionika i lokalne zajednice – pridonosi se poštivanju prava djece na sigurnost i posebnu zaštitu. Kroz aktivnosti, dodatno se osnažuju odabrana grupa vršnjaka pomagača (3. razredi) uključivanjem u radionice u malim grupama. U lokalnoj zajednici omogućena je savjetodavna i psihosocijalna stručna podrška te pedagoške radionice „Veliki mirotvorci“. Kako bi se dodatno osnažili učitelji za rad u otežanim uvjetima te preveniralo sagorijevanje na radu – organizirana je integrativna supervizija.

U epidemijskim/pandemijskim okolnostima bolesti COVID-19, te nakon izloženosti traumatskim i (re)traumatskim događajima izazvanih potresima, od iznimne je važnosti zadržati kontinuitet suradnje različitih dionika s ciljem prevencija nasilja nad i među djecom. Kroz projekt „Mali mirotvorci“ unatoč iznimnim epidemijskim okolnostima i okolnosti traumatskih događaja, u kojemu je u potresu stradala škola partner, uvažavajući epidemijske pandemijske okolnosti i naputke Stožera, unaprjeđuju se oblici suradnje kroz virtualne oblike radioničkog rada.

andrea.fajdetic@gmail.com

UPOTREBA DIGITALNIH ALATA U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U POSEBNO ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA

Luka Femec¹, Valentina Mašić Fabac², Maja Smolić³, Petra Šarko¹

¹Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju Podravsko sunce, Koprivnica, Republika Hrvatska

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

³Osnovna škola Kočerin, Kočerin, Bosna i Hercegovina

Cilj ovog rada je istražiti važnost i značaj digitalnih tehnologija, ali i izazove u kreiranju nastave na daljinu i poticanja učenika s teškoćama na realizaciju predviđenog nastavnog plana i programa. Istraživanje je provedeno online anketnim upitnikom s djelatnicima tri posebno odgojno-obrazovne ustanove Koprivničko-križevačke županije, a rezultati upitnika prikazati će njihove stavove općenito prema digitalnim alatima i nastavi na daljinu.

Iako je korištenje novih tehnologija svakodnevnica u nastavi učenika s teškoćama, u periodu izolacije bilo je važno pronaći način za motivaciju i praćenje nastavnih sadržaja kako učenika tako i njihovih roditelja. Biti roditelj djeteta s teškoćama veliki je izazov, posebice u ovom periodu kada roditelj osim svoje prirodne uloge mora djelomično preuzeti i ulogu učitelja te pomoćnika u nastavi. Iz tih razloga, učitelj je često koristeći digitalne alate morao dodatno prilagoditi nastavni sadržaj koji će biti razumljiv djetetu, ali i roditelju te putem društvenih mreža, video poziva, telefona održavati komunikaciju kako bi učenik i dalje osjećao socijalizacijski aspekt i povezanost sa svojim učiteljem.

Škola učenicima s teškoćama ne predstavlja samo mjesto učenja akademskih vještina, već priliku za unaprjeđivanje socijalnih kompetencija, pozitivnih vršnjačkih odnosa, kontinuiranu strukturu rada te razvijanje svakodnevnih vještina. Većina teškoća vrlo često podrazumijeva različiti pristup učeniku, individualizaciju te prilagodbu zadataka. Budući je izolacija nastupila iznenadno, a učenici s teškoćama vrlo često su podložni unaprijed predviđenom rasporedu i rutini, važno je bilo objasniti razloge ostanka kod kuće i način funkcioniranja nastave na daljinu. Zbog svega navedenog,

učitelji su se nerijetko našli u stresnim situacijama, gdje im je također bila potrebna dodatna motivacija i podrška. Ipak, pozitivna strana nastave na daljinu je mogućnost razvijanja bolje povezanosti i suradnje između učitelja i roditelja, ali i prilika za dodatnim radom roditelja te uvid u mogućnosti i znanja djeteta koja do sada možda nisu bila primijećena i otkrivena.

Zaključno, uvijek je važno imati na umu da je roditelj samo roditelj te da nam u središtu planiranja nastavnog rada uvijek treba biti učenik, kako u akademskim vještinama tako i u funkcioniranju u svakodnevnim situacijama u svojim lokalnim sredinama. Pružanje podrške, osiguravanje informatičke opreme, kontinuirane edukacije i pravovremenih informacija djelatnicima posebno odgojno-obrazovnih ustanova koju većinu čine edukacijski rehabilitatori, predstavlja glavni preduvjet ostvarivanja planiranih odgojno-obrazovnih ishoda i ciljeva te kontinuiranog nastavnog procesa kod učenika s većim teškoćama u razvoju.

luka.femec@skole.hr

VRŠNJAČKA POTPORA STUDENTIMA S INVALIDITETOM

Valentina Novak Žižić¹, Lelia Kiš-Glavaš²

¹Ured za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Osobe s invaliditetom predstavljaju jednu od podzastupljenih i najranjivijih društvenih skupina koja se suočava s ozbiljnim preprekama u svim područjima društva pa tako i u obrazovanju, uključujući i visoko obrazovanje (Farnell, 2012; Kiš-Glavaš, 2012). S ciljem svladavanja prepreka i izjednačavanja njihovih mogućnosti u visokom obrazovanju, visoka učilišta osiguravaju različita prava, oblike potpore i aktivnosti osobama s invaliditetom kako na ulazu u sustav visokog obrazovanja tako i tijekom studija. Jedan od značajnih oblika potpore studentima s invaliditetom u akademskom okruženju čini izborni predmet „Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom“, kojeg je nositelj Sveučilište u Zagrebu, a provodi se od akademske godine 2011./2012. U okviru tog predmeta koji je na raspolaganju svim sastavnicama (34) Sveučilišta u Zagrebu, studenti s invaliditetom mogu ostvariti potporu vršnjaka-pomagača koja im je, ovisno o vrsti teškoća/oštećenja, potrebna u akademskom okruženju.

Koncept vršnjačke potpore obuhvaća različite oblike aktivnosti i potpore među osobama sličnih uloga, značajki ili dobi, a koje za cilj imaju dobrobit i jačanje potencijala vršnjaka/korisnika (Kranželić i Ferić Šlehan, 2012). Mnoga istraživanja pokazala su da se vršnjačkom potporom omogućava razvoj socijalno-emocionalnih vještina i pružatelju i primatelju potpore kao što su komunikacijske vještine, vještine timskog rada, zagovaračke vještine, jačanje samopoštovanja, empatije, aktivnog slušanja te mnoge druge koje unaprjeđuju kvalitetu kako osobnog života tako i odnosa i interakcije s drugima (Cowie i sur., 2002; Copeland i sur., 2004; Crisp i sur., 2020). Istraživanja su također pokazala da vršnjačka potpora pridonosi akademskom uspjehu (Colver i Fry, 2015) te pozitivnijem ozračju u školi (fakultetu), podizanju svjesnosti o problemima mladih i promicanju tolerancije (Cowie i sur., 2002). Kako bi se vršnjačkom potporom postigli pozitivni (i mjerljivi) rezultati, potrebno ju je provoditi prema određenim

standardima. Prije svega to obuhvaća kvalitetnu edukaciju vršnjaka pomagača, kontinuirano praćenje (superviziju) te evaluaciju rada. Sveučilišni kolegij „Vršnjačka potpora studentima s invaliditetom“ provodi se sukladno navedenim standardima, s naglaskom na potporu studentu s invaliditetom u obliku izjednačavanja mogućnosti te maksimalno samostalnog ispunjavanja studijskih obveza. Učinke i uspješnost rezultata kolegija procjenjuju studenti pomagači ali i studenti s invaliditetom, što je iznimno važno za daljnji razvoj i unaprjeđenje kolegija i potpore. Rezultati provedene evaluacije kolegija govore u prilog korisnosti i uspješnosti kolegija iz perspektive studenata pomagača (razvoj generičkih i specifičnih vještina, senzibiliziranost za studente s invaliditetom, osposobljenost za pružanje primjerene vršnjačke potpore, promišljanje etičkih pitanja) i studenata s invaliditetom (dobivanje adekvatne potpore, veća samostalnost, jačanje samopoštovanja, emocionalna potpora).

Vršnjačka potpora upravo je jedan od primjera individualnih oblika potpore studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju (potpora „jedan na jedan“). Provođenjem vršnjačke potpore može se svladati niz prepreka koje egzistiraju u akademskom okruženju. Rezultati evaluacije upućuju na zaključak da je ovakav način ostvarivanja jednakih mogućnosti za studente s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja učinkovit i obostrano koristan. Stoga je potrebno osvještavanje važnosti kolegija, ne zanemarujući pritom i druga moguća rješenja u visokom obrazovanju s ciljem osnaživanja i izjednačavanja mogućnosti studenata s invaliditetom.

vnovak@unizg.hr

STRUKOVNO OBRAZOVANJE - - IZAZOV ZA UČENIKE ILI ZA NASTAVNIKE?

Ivana Petanjek

Srednja strukovna škola Antuna Horvata, Đakovo, Republika Hrvatska

Srednja strukovna škola Antuna Horvata najstarija je srednja škola u Đakovu i jedna od najstarijih u Osječko-baranjskoj županiji. Ove školske godine Školu pohađa 607 učenika u 35 razredna odjela, a obrazuju se za 24 različita zanimanja u trogodišnjem i četverogodišnjem trajanju. Škola posjeduje Školsko poljoprivredno dobro na Ivandvoru i Trnavi pored Đakova, na kojem se nalaze ratarske površine, voćnjaci, vinograd i prateći objekti te dva plastenika za izvođenje praktične nastave. Škola nastupa na brojnim sajmovima i smotrama diljem Hrvatske, a posebno smo aktivni u europskim međunarodnima programima i projektima sa srodnim školama iz susjednih zemalja. Ugostiteljsko-turističkoj školi iz Osijeka partner smo u Regionalnom centru kompetentnosti za ugostiteljstvo i opremamo praktikum iz kuharstva i enogastronomije.

Škola ima dugu tradiciju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u svoja zanimanja, međutim tek od 2014. godine učenici se upisuju prema mišljenju stručnog tima za profesionalno usmjeravanje HZZ-e te im se pruža kontinuirana podrška tijekom školovanja uz pomoćnike u nastavi i nastavnike koji se kontinuirano stručno usavršavaju. Učenici s teškoćama u razvoju upisuju se uglavnom u trogodišnja zanimanja dok su četverogodišnja zanimanja za njih veliki izazov. Školske godine 2020./2021. ukupno je uključeno 65 učenika s teškoćama u razvoju, u svim razrednim odjelima, od čega 9 učenika prati redoviti program uz individualizirani pristup. Reforma strukovnog obrazovanja donijela je usklađivanje kurikulumu s potrebama tržišta rada, a proces učenja temeljenog na radu neodvojiv je dio strukovnog obrazovanja što smatram u mnogo čemu olakšava učenicima s teškoćama stjecanje temeljnih kompetencija. Već drugu školsku godinu uključeni smo u eksperimentalni program prema dualnom modelu obrazovanja za zanimanje soboslikar-ličilac-dekorater, a od

ove školske godine i za CNC operatera. U dva razredna odjela, prva i druga godina naukovanja, imamo uključeno 15 učenika od čega 7 učenika prati redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirani pristup u radu. Prednosti dualnog obrazovanja su: usklađenost kurikuluma s potrebama tržišta rada jasno definiranih ishoda učenja, visokokvalitetna suradnja s gospodarstvom, maksimalna kreativnost u pripremi nastave, učenje u simuliranim uvjetima u školi i u realnim uvjetima kod poslodavca, neprekidna suradnja nastavnika i mentora kod poslodavca, vrednovanje kompetencija, stjecanje ključnih i stručnih kompetencija i priprema za motivacijski razgovor.

Individualizacija i prilagodba počinje od odgojno-obrazovne procjene kako bi nastavnici i poslodavci dali priliku učenicima da stvarno pokažu što mogu. Dodana vrijednost ovog strukovnog kurikuluma očituje se u digitalnim kompetencijama i učenju temeljenom na radu. Učenje utemeljeno na radu provodi se u soboslikarsko-ličilačkom praktikumu Škole i kod poslodavca. Poslodavac će neposredno prije početka izvođenja soboslikarsko-ličilačke prakse u soboslikarsko-ličilačkoj radionici provesti motivacijski razgovor s polaznicima te pratiti napredak svakog učenika - naučnika tijekom prakse. Priprema i provedba motivacijskog razgovora u dualnom obrazovanju izazov je za učenike s teškoćama u razvoju kao i za nastavnike koji ih za razgovor pripremaju. Učenici pišu motivacijsko pismo u kojem se moraju predstaviti, navesti što znaju i mogu učiniti, zašto su odabrali baš to zanimanje i kako će primijeniti svoja znanja i vještine u budućem zanimanju. Nastavnik Soboslikarsko-ličilačkog poslovanja s učenicima piše životopis i potiče digitalne kompetencije (korištenje elektroničke pošte) kako bi samostalno poslali svoju dokumentaciju budućem poslodavcu. Nastavnik Hrvatskog jezika priprema učenike za motivacijski razgovor, piše s njima motivacijsko pismo te im daje preporuke za pristup i vođenje motivacijskog razgovora. Ovakav pristup i priprema za učenje temeljeno na radu dodatni je poticaj za učenike s teškoćama u razvoju da upišu zanimanje prema dualnom modelu obrazovanja koji ima jasno definirane ishode koje zajednički planiramo (nastavnici i mentori kod poslodavca), omogućava

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

nastavnicima otvorenost i fleksibilnost u poučavanju te praćenje i povratnu informaciju o postignućima učenika.

ivana.petanjek@skole.hr

DEVET MJESECI „ODMORA (OD SKRBI)“

Martina Pavić, Tamara Kralj, Filipa Bašić, Ivana Poslon Hrvoj

Centar za rehabilitaciju Zagreb, Republika Hrvatska

Zadnjih desetak godina, usluge namijenjene osobama s intelektualnim teškoćama razvijale su se i poboljšavale prateći ključne međunarodne i domaće zakonodavne okvire. Centar za rehabilitaciju Zagreb od 2013. godine započinje s pružanjem usluge organiziranog stanovanja, a temelji se na aktivnoj podršci, samoodređenju i osobno usmjerenom planiranju. S druge strane, prema izvješću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj iz 2019. godine, 82% osoba s invaliditetom živi u svojim obiteljima, s članovima koji o njima skrbe, a koji su često umorni, iscrpljeni i prepušteni sami sebi. Usluga koja bi im omogućila neophodan odmor od skrbi ne postoji u trenutnoj djelatnosti socijalne skrbi, a važnost ovakve inovativne usluge vidljiva je kroz prioritetne ciljeve u Europskoj uniji, pri čemu je naglasak na prevenciji institucionalizacije i razvoju socijalnih usluga u zajednici. Ako uzmemo najbolje iz obje situacije, spojimo obitelj, osiguramo im odmor te dodamo ranije nabrojane temelje, dobivamo projekt „Razvoj usluge Odmor od skrbi uz osnaživanje osoba s intelektualnim teškoćama i njihovih obitelji“ financiran iz Europskog socijalnog fonda. Provedba projekta započela je u lipnju 2020. godine, i unatoč otegotnim okolnostima s kojima nas je prošla godina suočavala, do danas smo proveli brojne aktivnosti i stekli važna znanja za buduće provođenje ovakvih usluga. Kroz našu prezentaciju upoznati ćemo vas sa sudionicima projekta i njihovim obiteljima, aktivnostima, radom mobilnog stručnog tima, izazovima i planiranim daljnjim tijekom projekta.

martina.pavic.crz@gmail.com

EDUKACIJSKI REHABILITATORI U ZDRAVSTVU: PROBLEMATIKA I PRILIKA

Marina Vučković Matić¹, Ana Šečić²

¹Opća bolnica Dubrovnik, Poliklinika za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih, Dubrovnik, Republika Hrvatska

²Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice, Klinika za reumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, Zagreb, Republika Hrvatska

Prema aktualnom Zakonu o edukacijsko rehabilitacijskoj djelatnosti edukacijski rehabilitator je stručnjak koji je osposobljen za pružanje sveobuhvatne podrške osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju kroz odgojno-obrazovne, socijalne i zdravstvene sustave. Cilj ovoga rada je detaljno razraditi ulogu i problematiku rada edukacijskog rehabilitatora u zdravstvenom sustavu.

Edukacijski rehabilitatori u sustavu zdravstva rade još od samih svojih početaka, ali unatoč tome broj zaposlenih stručnjaka u odnosu na druge sustave je i dalje najmanji. S obzirom na novije spoznaje neuroznanosti o ranoj intervenciji i potrebom za ranim terapijskim postupcima uloga edukacijskog rehabilitatora je velika, ali nedostatna jer svega 31 edukacijski rehabilitator radi u sustavu zdravstvene skrbi, a upravo je taj sustav prvi koji uočava poteškoće kod djece.

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je nestandardizirani Upitnik s ciljem prikaza radnog mjesta edukacijskog rehabilitatora u zdravstvu i najčešćim problemima s kojima se susreće. Istraživanje je provedeno na uzorku od 20 ispitanika.

Rezultati istraživanja su prvi ovakvi pokazatelji rada i problemskog područja edukacijskog rehabilitatora u sustavu zdravstva. Iz rada je vidljivo koliko su značajne kompetencije stručnjaka u sustavu zdravstvene skrbi te na koji način edukacijski rehabilitator pridonosi kao član tima stručnjaka, osobito u području ranog otkrivanja i rane intervencije. Iz kvalitativnog istraživanja na kraju rada zaključuje se da edukacijski rehabilitator ima značajnu ulogu u timu stručnjaka unutar zdravstvenog sustava.

marina.vuckovic_matic@yahoo.com

TRENING EKSCENTRIČNOG GLEDANJA

Iva Mudri, Ivana Bilić

studentice diplomskog studija Edukacijska rehabilitacija – Modul: Oštećenja vida,
Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Makularna degeneracija, povezana s godinama, vodeći je uzrok sljepoće kod starije populacije (Schumacher i sur., 2008). Posljedica ovog, ali i drugih vizualnih oštećenja koja zahvaćaju centralni vid, su dezorijentacija osobe, zamućenja i/ili skotomi (Stelmack i sur., 2004), što ima značajan utjecaj na sposobnost osobe za izvođenjem jednostavnih i kompleksnijih svakodnevnih aktivnosti (Vukicevic i Fitzmaurice, 2009). Makularna degeneracija zahvaća dijelove retine zaslužne za jasan vid - foveu i makulu. Fovea je lokalizirana u centru makule i to područje koristimo za centralnu fiksaciju, no kada je centralna retina oštećena, oko mora iskoristiti nova retinalna područja za gledanje odnosno dolazi do ekscentrične fiksacije (Jeong i Moon, 2011), što se može poboljšati treningom ekscentričnog gledanja (Schumacher i sur., 2008). Trening ekscentričnog gledanja, metoda je vizualno funkcionalnog treninga, koja se orijentira na korištenje najpogodnije ne-fovealne točke vida na retini za vizualno funkcioniranje (Jeong i Moon, 2011).

Brojna istraživanja koja su proučavala učinke treninga ekscentričnog gledanja nedvojbeno prikazuju statistički značajne razlike u vizualnom funkcioniranju slabovidnih osoba prije i poslije treninga. Jeong i Moon (2011) proveli su istraživanje na uzorku od 30 slabovidnih osoba s centralnim skotomom. Trening u trajanju od 30 minuta odvijao se svakodnevno, kroz 14 dana. Ispitanici su dobili i upute kako vježbati ekscentrično gledanje u svakodnevnim aktivnostima. Rezultati istraživanja kvantificiraju klinička poboljšanja u funkcionalnom vidu i općem blagostanju ispitanika. Autori predlažu uvrštavanje ovog treninga u rehabilitaciju slabovidnih osoba prije uvođenja optičkih pomagala. U istraživanju autorica Vukicevic i Fitzmaurice (2002) na 10 slabovidnih ispitanika s centralnim skotomom korištene su 2 metode treninga

ekscentričnog gledanja: Eccentric Viewing Home Kit (oslanja se na fizičke materijale) te „ECCUVE“ kompjuterski program namijenjen za trening. Osam od deset ispitanika se, nakon treninga, statistički značajno poboljšalo prilikom korištenja vida u zadacima na blizu. Rezultati prikazuju i statistički značajno poboljšano funkcioniranje ispitanika u aktivnostima svakodnevnog života za čiju procjenu je korišten „Melbourne Low Vision ADL Index“.

Cilj našeg rada jest, uvidom u dostupnu literaturu opisati pozitivne učinke treninga ekscentričnog gledanja na vizualno funkcioniranje i kvalitetu života slabovidnih korisnika te podići svijest o njegovoj jednostavnoj i praktičnoj primjeni, kroz korištenje lako dostupnih i cjenovno pristupačnih materijala. Rad opisuje brz i jednostavan način procjene najjasnije točke gledanja (treniranog retinalnog lokusa) te sažima i pojašnjava korake u provođenju treninga ekscentričnog gledanja (osvještavanje najjasnije točke gledanja u korisnika; poučavanje korisnika o udaljenosti i smjeru re-fiksacijskog pokreta; pružanje adekvatnih i repetitivnih zadataka za vježbu; poučavanje korištenja ekscentričnog gledanja u svakodnevnim situacijama; poučavanje prilagodbi u vještinama čitanja) pomoću lako dostupnih materijala.

Podizanjem svijesti o jednostavnosti provođenja i benefitima treninga ekscentričnog gledanja možemo značajno doprinijeti kvaliteti života slabovidnih osoba, čija je prevalencija u rapidnom porastu.

iva.mudri3@gmail.com

ivana.bilic18@gmail.com

INICIJATIVA IGRA – „IZADI, GRLI, RASTI, AKTIVIRAJ SE!“

***Nina Bolonja, Ana Knežević, Jana Korlević, Lucija Veršić, Nina Lovrić,
Karolina Đenadija, Ivana Bilić, Matea Luburić, Laura Marinović, Matea
Zovko, Mihaela Đurenec, Martina Galić***

studentice Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Inicijativa IGRA – „Izadi, grli, rasti, aktiviraj se!“ pokrenuta je od strane studenata preddiplomskog studija Rehabilitacije i diplomskog studija Edukacijske rehabilitacije te diplomskog studija Logopedije Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Potaknuti posljedicama strašnog potresa koji je zadesio središnju Hrvatsku, a osobito Petrinju, Glinu i Sisak, skupina studentica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta angažirala se kako bi svojim znanjima i iskustvima pomogle djeci i obiteljima u potresom pogođenim mjestima. Kroz čitav proces koordinatorice inicijative surađuju s upravom i nastavnicima fakulteta, od kojih su se od početka najviše angažirali doc. dr. sc. Damir Miholić i doc. dr. sc. Sonja Alimović.

Prva faza inicijative bila je humanitarna akcija putem skupljanja igračaka, društvenih igara, slikovnica i drugih dječjih potrepština u prostorijama fakulteta u razdoblju od 5. do 15. siječnja 2021. godine, koja je rezultirala velikim odazivom iz svih krajeva Hrvatske. Koordinatorice su u pratnji nastavnika prikupljene materijale dostavile u Osnovnu školu Glina i u Dječji vrtić Bubamara u Glini.

Druga, opsežnija faza, potaknuta je spoznajom kako je igra esencijalna za djecu i ne smije se zanemariti niti u izvanrednim situacijama. Stoga je u tijeku priprema inkluzivnih radionica koje će provoditi studenti pod vodstvom nastavnika mentora i po dvije od dvanaest koordinatorica. Radionice su prilagođene djeci sa i bez teškoća u razvoju. Također će se provoditi radionice za roditelje, s ciljem njihova osnaživanja.

U planu je pridruživanje daljnjim aktivnostima i studenata sa studija Socijalne pedagogije. Okupljanjem studenata, nastavnika i asistenata sa svih studijskih programa oko inicijative IGRA promiče se interdisciplinarnost i

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

kontinuirana suradnja na razini cijelog fakulteta. Objavama na društvenim mrežama senzibilizira se šira javnost za neophodno pružanje podrške populaciji na potresom pogođenim područjima i promoviraju vrijednosti volonterskog angažmana, osobito od strane studenata.

nina.bolonja@gmail.com

MOGU LI SLIJEPE OSOBE IMATI DISLEKSIJU?

Nina Lovrić

studentica diplomskog studija Edukacijska rehabilitacija – Modul: Oštećenja vida
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

U posljednje vrijeme se često postavlja pitanje mogu li slijepe osobe imati disleksiju i kako se ona manifestira.

Disleksija se često smatra poremećajem gledanja, ali ona je u biti poremećaj čitanja. Pogađa 5-10% stanovništva, a njezin je uzrok nepoznat. Karakteriziraju ju velike teškoće u čitanju i slovkanju, teškoće koje se rijetko kada mogu ublažiti tehnikama i metodama poučavanja.

Neka djeca oštećena vida imaju probleme prilikom učenja čitanja Brailleovog pisma, a te su teškoće teško bile objašnjive. Stoga, neki autori navode mogućnost postojanja brajične disleksije. Brailleovo je pismo taktilno, zbog čega se dugo vremena vjerovalo kako se radi o somatosenzibilnom (taktilnom) području, koje ne sudjeluje u procesu usvajanja pismenosti. Međutim, pri čitanju Brailleovog pisma, pronađeno je kako su informacije iz Broca područja i vizualnog korteksa interaktivne. Dakle, osim taktilnog područja važno je i senzorno područje. Također, u procesu učenja Brailleovog pisma, fonološka svjesnost jednako je važna kao i taktilna percepcija. Autorica Veispak (2010) navodi da osobe koje imaju teškoće prilikom čitanja Brailleovog pisma iskazuju o teškoćama i u fonološkoj svjesnosti i u taktilnoj percepciji.

Najčešće pogreške koje se javljaju kod slijepih osoba s disleksijom su obrtanje slova, inverzija te zamjena pojmova lijevo i desno. Zamjena pojmova lijevo i desno očituje se u zamjeni dominantne ruke za čitanje pisma, a može biti posljedica obrtanja slova i inverzije pri čitanju. Dakle, za čitanje taktilnog pisma nije važno samo prepoznati oblike, nego i poznavati strategije čitanja.

Istraživanja pokazuju kako slijepe osobe trebaju duže vremena od videćih osoba kako bi naučile čitati. Ukoliko se primijeti da učenik sporo čita Brailleovo pismo, brza reakcija i dijagnoza disleksije važne su za

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

pravovremenu intervenciju. Neke od strategija pomoći su: 1) Informirati dijete da je zamijenilo slovo ili glas i 2) čitanje samo dominantnom rukom.

nina.katarina.l@gmail.com

ISPITIVANJE RAZLIKE U VIDNOJ FUNKCIJI OSJETLJIVOSTI NA KONTRASTE IZMEĐU DJECE PREDŠKOLSKE DOBI I OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI

Petra Bašić

studentica Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Razvoj vida se najbrže odvija tijekom prvih godina života. Kasnije se razvoj usporava i traje do puberteta. Starenjem organizma dolazi do promjene u organima pa tako i u onih vezanim za vid. Prilikom zdravog starenja opadaju određene funkcije u vizualnom funkcioniranju te se to odražava i na izvršavanje svakodnevnih aktivnosti u životu čovjeka. Jedan od važnih parametara pri procjeni vidnih funkcija o kojem se u razvoju neuroznanosti i fiziologije vidnog sustava sve više govori je i kontrastna osjetljivost. Vrijedan je prediktor načina na koji osoba vidi svijet oko sebe zato što utječe na sposobnost prepoznavanja lica i objekata, ali također i prometnih znakova, prepreka i kolnika prilikom vožnje (Owsley i Sloane 1987; Wood i Owens 2005 prema Niemeyer i Paradiso 2017). Stoga je namjera ovog istraživanja dobiti uvid u razinu utjecaja dobi na njezin razvoj budući da su istraživanja dosad dala oprečne rezultate.

Za procjenu kontrastne osjetljivost korišten je Mars Perceptix Numeral test koji je standardiziran na populaciji srednje odrasle dobi. Testirano je 40 ispitanika koji pripadaju populaciji osoba starijih od 65 godina. Rezultati su pokazali slabljenje vidne funkcije kontrastne osjetljivosti pod utjecajem dobi, a u našem uzorku su osobe treće životne dobi ostvarile slabije vrijednosti čak i u odnosu na očekivane za njihovu dob.

Ovi rezultati ukazuju na važnost stavljanju naglaska na važnost kontinuirane procjene vidne funkcije kontrastne osjetljivosti koja je ključna pri izvršavanju aktivnosti svakodnevnog života i pridonijeti povećanju kvalitete života korisnika. Također, ono predstavlja dobar temelj za buduća istraživanja kako bi se utvrdilo u kojoj dobi se događa rapidni pad ove

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

funkcije i sukladno tome napravilo potrebne prilagodbe za uspješno funkcioniranje.

petra.basic96@gmail.com

Poster prikazi

VOLONTIRANJE OSOBA S INVALIDITETOM - VOLONTER GODINE 2020.

Tatjana Kovačić, Nataša Tomljanović

Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka, Republika Hrvatska

Volontiranje je izbor osobe da svoje vrijeme, svoj trud, znanje i vještine usmjeri za opće dobro. Važno je da se osoba uključi u život zajednice i da svoj doprinos razvoju volonterstva i civilnoga društva u skladu sa svojim mogućnostima.

Ovim radom predstavljamo primjer dobre prakse kroz inkluzivno volontiranje osobe s intelektualnim teškoćama. Inkluzivno volonterstvo je inovativni pristup podrške koji doprinosi viziji društva u kojoj se u isto vrijeme njeguju različitost i prihvaćanje.

Ivan volontira u Centru za odgoj i obrazovanje od rujna 2019. i to tijekom nastavne godine. On je osoba s invaliditetom (intelektualnim teškoćama tj. višestrukim teškoćama u razvoju). Završio je školovanje po Posebnom programu za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života i rada uz individualizirane postupke. Tijekom školovanja u sklopu svoje odgojno-obrazovne skupine osposobljavao se u poslovima servira. U okviru predmeta Upoznavanje škole i radne okoline, Komunikacije, Brige o sebi, Socijalizacije i Izobrazbe u obavljanju poslova, dobio je i usvojio važne odgojno-obrazovne ishode koje je naučio primjenjivati u poslu servira. Praktičan dio predmeta Izobrazba u obavljanju poslova realizirao se u školskoj kuhinji i blagovaoni. Smatramo to važnim jer je učenje u prirodnim situacijama najučinkovitiji oblik učenja. Ivan se uvijek isticao svojim radnim osobinama, odnosom prema radu te svojim karakternim osobinama. Pokazivao je interes da nastavi s poslom i nakon završetka školovanja. Napravljena je analiza radnog mjesta i prilagodba poslova te kreiranje osobno usmjerenog programa podrške. Ivan je tijekom svog školovanja pokazivao veliki interes za rad u školskoj kuhinji, dobru suradnju sa školskom kuharicom i samostalnost u radu. Nakon razgovora s njim i njegovom obitelji Ivan je krenuo s volonterskim radom u našoj kuhinji i postao nezamjenjiva podrška školskoj kuharici u pripremi toplog

obroka, napitka, pakiranju i serviranju obroka, serviranju i rasporemanju stolova, pripremi suđa za pranje, pripremi rublja za pranje, raznošenju obroka do razreda (mjera tijekom pandemije), čišćenju kuhinje i blagovaone . Korist za Ivana je da radi u sredini koja je njemu poznata i u kojoj se osjeća ugodno i prihvaćeno. Ivan ima mogućnost da sve što je naučio tijekom školovanja sada i primjeni u konkretnoj radnoj sredini te da stečene vještine održava i nadograđuje. Na taj način podrška koja mu se pruža je fleksibilna i u skladu sa njegovim potrebama i potrebama radnog mjesta. Naša kuharica dobila je podršku u svakodnevnim poslovima od osobe koja je njoj poznata, s kojom ima izgrađen odnos pun razumijevanja i međusobna uvažavanja. Učenicima je Ivan poznata osoba na koju su navikli i to je mnogim učenicima važno u održavanju jedne stabilne, strukturirane školske/radne sredine. Ovo može biti primjer lokalnoj zajednici da osobe s invaliditetom (višestrukim teškoćama u razvoju) trebaju i mogu raditi kroz programe volontiranja ili neke oblike zapošljavanja (zapošljavanje uz podršku).

Rezultat Ivanova rada prepoznao je Grad Rijeka i Primorsko goranska županija te je na natječaju za Volontera godine osvojio tu prestižnu nagradu za 2020.godinu!

tatjana.kovacic@skole.hr

natasa.tomljanovic@skole.hr

POVEZANOST SURADNJE IZMEĐU RODITELJA I UČITELJA EDUKATORA REHABILITATORA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Ivana Sabolić¹, Patricija Karaman¹, Marija Dautanec Božić²

¹Osnovna škola Eugen Kumičića, Slatina, Republika Hrvatska

²Osnovna škola Đurđevac, Republika Hrvatska

Ovaj rad razmatra pitanje povezanosti suradnje između učitelja edukatora rehabilitatora i roditelja, te uključenost roditelja u odgojno obrazovni proces kroz što raznovrsnije oblike suradnje, a sve kako bi se dosegao najviši stupanj suradničkih odnosa – partnerstvo. Uspješna suradnja važan je čimbenik odgojno obrazovnog procesa, a sami roditelji kao i učitelj edukator rehabilitator svojim sudjelovanjem razvijaju kulturu obrazovne ustanove. Roditelji i učitelji edukatori rehabilitatori imaju zajedničku odgovornost u razvijanju suradničkih odnosa i treba težiti unapređivanju suradnje od razine u kojoj je komunikacija površna do razine u kojoj vlada podržavajuća i otvorena komunikacija. Iako im je cilj isti, uloge se roditelja i učitelja edukatora rehabilitatora ipak razlikuju. Uloga učitelja edukatora rehabilitatora obilježena je profesionalnim pristupom, što učitelja edukatora rehabilitatora svakako stavlja u poziciju inicijatora suradnje, ali bez jednako zainteresiranog roditelja s druge strane, planirane korake za suradnju, bilo bi nemoguće kvalitetno i provesti. Cilj ovog rada je ispitati stupanj osviještenosti o suradnji između roditelja i edukatora rehabilitatora, kolika je važnost suradnje i međusobnog uvažavanja, saznati kvalitetu te suradnje te vidjeti koji su to novi oblici suradnje s obzirom na sve veću zastupljenost online komunikacije. Rezultati ovog istraživanja dati će bolji uvid u povezanost suradnje između učitelja edukatora rehabilitatora, kao i prikazati koji su to novi oblici suradnje prisutni s obzirom na situaciju uzrokovanu COVID-19 virusom.

ivana.sabolic2@skole.hr

PROJEKT STAIRS (STAKEHOLDERS TOGETHER ADAPTING IDEAS TO READJUST LOCAL SYSTEMS TO PROMOTE INCLUSIVE EDUCATION) - „STEPENICE“ ZA INOVATIVNI PRISTUP INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

**Zlatko Bukvić¹, Marijana Dodigović², Irma Dračić², Silvija Ladić Fischer³,
Nikolina Žajdela Hrustek⁴, Valentina Kirinić⁴**

¹Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar; Varaždin, Republika Hrvatska,

²Strojarska i prometna škola Varaždin; Republika Hrvatska

³Varaždinska županija; Republika Hrvatska

⁴Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, Republika Hrvatska

Inkluzivno obrazovanje jedan je od bitnih elemenata i preduvjeta za ostvarivanje cjelovite inkluzije tj. sprečavanje bilo kakvog oblika isključivosti.

S ciljem promocije inkluzivnog obrazovanja kroz unapređenje kompetencija i profesionalnog znanja osmišljen je i u provedbi projekt STAIRS - "Stakeholders Together Adapting Ideas to Readjust Local Systems to Promote Inclusive Education" (<https://stairs.tpf.hu>) financiran sredstvima Europske unije iz programa ERASMUS+ K3 u kojem Varaždinska županija - Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i sport (<http://www.varazdinska-zupanija.hr/eu-projekti/stairs>) sudjeluje kao partner.

Prijavitelj projekta je Tempus Public Foundation iz Budimpešte (Mađarska), a partneri su, uz Varaždinsku županiju:

Universidade Lusofona de Humanidades e Tecnologias – Portugal,

Mary Immaculate College, University of Limerick – Irska,

Centre for Applied Research and Continuing Education – Češka,

Institute of the Republic of Slovenia for Vocational Education and Training – Slovenija,

Educational Research Institute – Slovenija.

Projekt se provodi kroz razmjenu znanja i iskustava zemalja partnera u projektu, pedagoških centara, lokalnih obrazovnih vlasti te ostalih dionika koji sudjeluju u oblikovanju obrazovnih politika na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Tijekom tri godine trajanja projekta (1.2.2019. – 31.1.2022. i 4 mjeseca produljenja) izradit će se preporuke za novi inovativni pristup inkluzivnom

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

obrazovanju u školama partnerskih regija i zemalja koji će promovirati i podupirati obrazovanja i treninge za rad s učenicima s posebnim potrebama i ostalim učenicima u nepovoljnom položaju zbog čega su im rezultati učenja i napredovanja slabiji.

Primarno, ciljanu skupinu ovog projekta čine lokalne vlasti i stvaratelji politika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, a zatim i praktičari koji rade s ranjivim skupinama, organizacijama mladih, pružatelji usluga, stručnjaci u odgoju i obrazovanju, voditelji ustanova, visokoškolski nastavnici te roditelji i učenici.

Ciljevi projekta obuhvaćaju promicanje inkluzivnog obrazovanja i unapređivanje obrazovanja ranjivih društvenih skupina, potpora nastavnicima, ravnateljima i ostalim zaposlenicima obrazovnih ustanova u suočavanju s izazovima različitosti, smanjivanje socio-ekonomskih razlika u obrazovnom okruženju.

silvija.ladic-fischer@vzz.hr

PRIKAZ ISTRAŽIVANJA PRIMJENE NEUROFEEDBACK METODE KOD DJECE S ADHD-OM

Lea Masnjak Šušković, Mirela Bukovac, Snježana Sekušak-Galešev
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Cilj ovog rada je prikazati neka od dosadašnjih istraživanja o učincima neurofeedback tretmana na simptomatologiju poremećaja pažnje, hiperaktivnosti i impulzivnosti (ADHD) kod djece. Neurofeedback se razvio u Sjedinjenim Američkim Državama i do sada je njegova učinkovitost istraživana u više znanstvenih i kliničkih studija. Iako je neurofeedback sve popularniji, postoje određene dvojbe oko pitanja njegove djelotvornosti u tretmanu djece s ADHD-om, usredotočene na temeljno pitanje kako vrednovati tretman. Neka istraživanja ukazuju da je neurofeedback povezan sa smanjenjem simptoma kod djece sa ADHD-om, odnosno smanjenjem učestalosti nekih ponašanja, povećanjem koncentracije i pažnje te većom fokusiranosti na sadržaj. Kod školske djece vide se promjene u školskom postignuću, ali i u socijalizaciji (odnosu s vršnjacima). S druge strane, neke od studija imale su metodološke nedostatke u smislu veličine uzoraka, postojanju kontrolnih skupina, mješovitih intervencijskih strategija i zanemarivanja dugoročnih ishoda. Buduća istraživanja trebala bi staviti fokus na usporedbu standardiziranog tretmana neurofeedback-a i standardiziranog tretmana liječenja, zbog kontrole nespecifičnih učinaka i promjena u dodatnim tretmanima. Također, u učinkovitosti tretmana kao i intenzitetu primjene, koji je često intenzivan i dugotrajan, postoje individualne razlike. Iz navedenog pregleda istraživanja može se vidjeti da ne možemo jednoznačno govoriti o većim učincima neurofeedback-a naspram nekih drugih metoda, već na neurofeedback možemo gledati kao na jednu od mogućih alternativa koju možemo kombinirati zajedno s edukacijsko-rehabilitacijskim i drugim postupcima, u radu s djetetom i njegovom obitelji.

lea.masnjak.suskovic@erf.unizg.hr

IGRIFIKACIJA U OBRAZOVANJU UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Maja Rebrović Čančarević

Centar za odgoj i obrazovanje – Rijeka, Republika Hrvatska

Pojam igrifikacije postao je popularan u proteklih nekoliko godina u različitim sferama profesionalnog djelovanja te se sukladno tome sve više spominje i u kontekstu odgoja i obrazovanja. Sama igrifikacija u odgojno-obrazovnom procesu koristi elemente igre u ne zabavnom okruženju, a s ciljem stjecanja određenih znanja i vještina te poticanja više razine motivacije kod učenika. Ona uključuje različite mehanizme igara prilagođene ishodima koje je potrebno tijekom procesa učenja usvojiti. U radu s učenicima s teškoćama u razvoju korištenje različitih digitalnih igara predstavlja pomoćno sredstvo te podršku u obrazovnom procesu s mogućnošću individualnih prilagodba prema sposobnostima i mogućnostima svakog pojedinog učenika. Niz je sastavnica koje se putem edukativnih digitalnih igara mogu prilagoditi za učenike s teškoćama u razvoju od vizualne i auditivne podrške do prilagodbe tehnika igranja i sl. Kako bi proces igrifikacije u radu bio uspješan potrebno je postaviti primarni cilj onoga što se želi u radu uključivanjem takvih oblika obrazovnih metoda postići. Igrifikaciju u radu s učenicima s teškoćama u razvoju moguće je koristiti u gotovo svim etapama odgojno-obrazovnog procesa, od usvajanja novog nastavnog sadržaja do ponavljanja usvojenog znanja ali i kao pomoćno sredstvo u poticanju većeg stupnja motiviranosti za rad kod učenika. Tako digitalne obrazovne igre preuzimaju različite uloge ovisno o ishodu koji se obrazovnim procesom očekuje. Ukoliko se korištenje navedenih digitalnih alata i igara u obrazovanju koristi prema prethodno utvrđenim pravila oni mogu znatno unaprijediti sam proces učenja. Poster prikazuje mogućnosti prilagodbe obrazovnog sadržaja za učenike s teškoćama u razvoju putem različitih digitalnih alata i igara, a koji su izrađeni prema individualnim sposobnostima, potrebama i mogućnostima učenika. Putem prikazanih QR kodova moguće je pristupiti digitalnim igrama koje su korištene u odgojno-obrazovnom procesu učenika s teškoćama u razvoju, a koji su polaznici 3. odgojno-obrazovne skupine pri Centru za odgoj i obrazovanje Rijeka.

UKLJUČIVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U PROJEKTNU NASTAVU

Maja Rebrović Čančarević, Tamara Dubrović

Centar za odgoj i obrazovanje Rijeka, Republika Hrvatska

Projektna nastava predstavlja oblik problemske nastave koja od učenika zahtjeva aktivno uključivanje u rad koristeći vlastite vještine i osobno iskustvo, a prema svojim mogućnostima, interesima i sposobnostima. Glavni ciljevi projektne nastave ogledaju se u osamostaljivanju učenika tijekom procesa rada te razvoju socijalnih i komunikacijskih kompetencija koje će biti primjenjive u ostalim segmentima odgojno obrazovnog procesa. Elementi projektne nastave temelje se na teoriji suradničkog učenja te stoga potiču učenike na poštivanje pravila grupnog rada, prihvatanja različitih ideja te razumijevanju praćenja razvoja projekata u jasnim vremenskim okvirima. Uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u projektnu nastavu za edukacijskog rehabilitatora predstavlja značajan izazov iz razloga što učenici nisu u mogućnosti samostalno pratiti sve elemente projektne nastave te edukacijski rehabilitator u navedenom kontekstu preuzima značajnu ulogu moderatora vodeći tako učenike s teškoćama u razvoju kroz sve predviđene zadatke i etape rada. Prednosti uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u projektnu nastavu temelje se na principima zornosti, aktivnosti i razvoja, sistematičnosti i postupnosti te diferencijacije i integracije.

Učenici s teškoćama u razvoju pri Centru za odgoj i obrazovanje Rijeka uključeni su u međunarodne cijelogodišnje projekte putem platforme eTwinning. Poster prikaz prikazuje uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u projekt „STEM without barriers“ , a koji za cilj ima upoznavanje učenika s teškoćama u razvoju s osnovnim elementima prirodnih znanosti putem provođenja različitih praktičnih zadataka i provedbi jednostavnih eksperimenata. Aktivnosti projekta provode se mjesečno, a sustavno su podijeljeni prema interesnim područjima prateći promjene godišnjih doba. Tako su u zimskom periodu aktivnosti projekta obuhvaćale eksperimente

izrade kristala od soli, izrade digitalnih čestitki te prikaz snježne oluje u boci, dok su u proljetnim mjesecima aktivnosti projekta obuhvaćale praćenje i promatranje klijanja biljaka i promjene na biljkama u različitim uvjetima. Navedene aktivnosti u mnogim su segmentima povezane sa sadržajima koji se obrađuju kroz područja Upoznavanje škole i radne okoline, Komunikacija, Razvoj kreativnosti, Radnog odgoja te nastavne predmete Priroda i društvo, Likovna kultura, Hrvatski jezik, Matematika. Provođenje interesantnih eksperimenata djeluje se na stjecanje vještina svakodnevnog života, usvajanje radnih navika, poboljšavanje motoričkih sposobnosti, koordinacije i fine motorike te općenito na poboljšanje akademskih vještina, koncentracije i pažnje.

maja.rebrovic@gmail.com

I PSI IDU U VRTIĆ

Gordana Pajca Grbin¹, Aleš Furlan²

¹Dječji vrtić Pula, Republika Hrvatska

²Udruga za pet therapy Indeficienter, Vinkuran, Republika Hrvatska

Dječji vrtić Pula i Udruga za pet therapy Indeficienter 2019. godine započeli su realizaciju programa "I psi idu u vrtić" koji za opći cilj ima stvoriti uvjete koji će potaknuti maksimalno ostvarenje potencijala svakog pojedinog djeteta kroz odnos s terapijskim psima kao medijantima u ranim odgojno-obrazovnim procesima.

Cilj humanog odgoja je njegovati „najbolje kvalitete ljudskih bića“ (Weil, 2004.), što može ojačati otpornost djece na negativnost i nasilje. Humani odgoj stoga mora ponuditi djeci alternativu pojmu nasilja stvaranjem programa koji njeguju empatiju, poštovanje, suosjećanje i nadu.

Uvođenjem životinja u program humanog odgoja djeca će naučiti osjećati poštovanje i suosjećanje prema životinjama koje mi kao društvo obično smatramo objektima koji služe i koriste čovjeku kao zabava. Cilj ovog programa je promijeniti dječju percepciju životinja i naučiti ih kako tretirati druga živa bića s ljubavlju i poštovanjem. Promicanje nenasilja, kao i podučavanje suosjećanja i empatije bit će temelj ovog programa.

Program "I psi idu u vrtić" nije usmjeren na upute o njezi životinja već podučava kako će odgojitelji, ali i roditelji modelirati poštovanje i osnažiti znanje, vještine i stavove koji pokazuju odgovornost, empatiju, ljubaznost i brigu prema drugom živom biću. Program je preventivan i temelji se na znanstveno utemeljenoj praksi da će djeca odgajana kroz ovakve procese pokazati empatiju spram potrebitih i slabijih od sebe (životinjama). Na taj način potičemo ih da se razvijaju u kompletne i odgovorne ličnosti.

Terapijski psi nude bezuvjetno prihvaćanje, daju djetetu prostor za udobnost i sigurnost, stvaraju atmosferu bez osude ili prijetnje i lagano uspostavljaju povezanost (Kruger i sur., 2004).

Poticajni razvojni učinak je najviše izučavan aspekt utjecaja životinja na djecu. Životinje doprinose kognitivnom, komunikacijskom, emocionalnom, fizičkom, socijalnom te motoričkom i općem razvoju, a ti učinci potvrđeni su na različitim subuzorcima u više znanstvenih studija (Triebenbacher, 2000.; Melson i Fine, 2006.; Endenburg i van Lith, 2011.; Bystrom i Persson, 2015.).

Djeca i životinje imaju mnogo toga zajedničkoga: i djeca i kućni ljubimci ovise o odraslim osobama; i jedni i drugi percipiraju samo sadašnji trenutak i daju iskren odgovor; njihov primarni oblik komunikacije je neverbalan i konkretan i znaju kako se igrati prirodno i slobodno. Ovi čimbenici, u kombinaciji s dječjom velikom zainteresiranošću za životinje, preporučuju terapiju i aktivnosti potpomognute životinjama kao potencijalno korisnu metodu. (Zimmerman i Russell-Martin, 2008.).

U skladu s individualnim potrebama i mogućnostima djeteta, terapijski pas se javlja u ulozi motivatora u strukturiranim i nestrukturiranim aktivnostima skupine te postojećim habilitacijskim procesima u koje je uključeno dijete s teškoćama u razvoju. Uključivanje terapijskog psa u rad s djecom s teškoćama u razvoju predstavlja interakciju između djeteta i terapijskog psa, uz vodstvo voditelja psa s ciljem facilitacije usvajanja određenih sposobnosti, vještina, znanja.

Sudionici programa:

terapijski tim: psi Argo, Haku i Tara i voditelj terapijskih pasa Aleš Furlan
djeca i odgojitelji: DV Kaštanjer, DV Zvezdice, dv Centar (inkluzijske skupine)

stručni suradnik edukacijski rehabilitator: Gordana Pajca Grbin

gordanapajcagrbin@gmail.com

Radionice

IGRA, POKRET I UČENJE

Jasna Romich Jurički, Koraljka Žepec

Osnovna škola Grigora Viteza, Zagreb, Republika Hrvatska

Tema i sadržaj radionice

Zašto igra i kretanje?

Pokret se javlja i prije našeg rođenja, a po rođenju postaje jedan od glavnih pokretača našeg razvoja. Kretanjem tijela u prostoru istražujemo okolinu, proširujemo percepciju, osvještavamo tijelo, uočavamo, uspoređujemo, stvaramo brojne poveznice koordinacije, ravnoteže, usmjerene pažnje, jednom riječju – učimo. Pokretne igre imaju velik utjecaj na proprioceptivni i vestibularni sustav, važnih čimbenika za usvajanje akademskih vještina.

Igra je aktivnost koja nam je svima urođena i, poput kretanja, ima isti cilj – učenje.

Ulaskom u školski sustav igra postaje pomalo zapostavljena. Često ono što djeca kroz igru nauče nije toliko mjerljivo, koliko je važno za njihov razvoj. Igra je zabavna, spontana, opuštajuća. Može biti teška i zahtjevna, ali zadovoljstvo nakon uspješno izvršenog zadatka potiče samopouzdanje, daljnje sudjelovanje i rješavanje prepreka. Kroz igru stječemo brojne socijalne vještine, razvijamo empatiju, učimo se nositi sa stresom i stresnim situacijama, učimo komunicirati, prepoznavati emocije, poštovati tuđe mišljenje...

Igra i kretanje aktiviraju sva naša osjetila, a učenje je zabavnije, brže i lakše. Takvo je iskustveno učenje dugotrajnije, razumijevanje je potpunije i primjenjivo u svakodnevnim životnim situacijama.

Cilj radionice

Obogatiti metode rada s osobama s teškoćama u razvoju primjenom kreativnih i pokretnih aktivnosti i igara

Ciljana skupina i broj sudionika

Sudionici konferencije – stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila – 20 sudionika

Ishodi za sudionike

-izražavaju se pokretom uz zvuk; povezuju pokret i likovno izražavanje kroz kreativnu igru; uočavaju, povezuju i primjenjuju poznate motoričke i kineziološke aktivnosti u novim situacijama

Kompetencije sudionika

-stvaranje motivirajućeg fizičkog okruženja za učenje; prepoznavanje igre kao važne razvojne i društvene aktivnosti; implementacija inovativnih aktivnosti i metoda u neposredan rad učenja i poučavanja osoba s teškoćama u razvoju; primjena inovativnih i kreativnih rješenja

Trajanje radionice

45 minuta

Instrumenti evaluacije radionice

Samoprocjena, evaluacijski upitnik

koraljka.zepec@gmail.com

KLİK – PROGRAM ZVUČNO-PEDAGOŠKE KOMUNIKACIJE S DJECOM

Koraljka Janeković

Zagreb, Republika Hrvatska

Budući da je **KLİK** – PROGRAM, odnosno program zvučno-pedagoške komunikacije s djecom i mladima (ali i odraslima) stvoren iz prakse za praksu, besmisleno ga je predstavljati samo u ex-katedra izlaganjima. Mnogo je bolje, zapravo nužno da slušatelji sami aktivno sudjeluju u radu, odnosno da pokušaju doživjeti podržavajuće i osnažujuće iskustvo koje djeca dobivaju sudjelujući u različitim radionicama, igrama, vizualizacijama, vođenim fantazijama, osjetilnim senzacijama (auditivnim, vizualnim, taktilnim, olfaktornim, gustativnim, kinestetičkim...), a sve uz potporu terapijskih zvučnih zdjela, odnosno uz potporu ozdravljujućeg i iscjeljujućeg zvuka.

Cilj je zvučno-pedagoških aktivnosti koje se provode u okviru **KLİK** programa, osloboditi i pokrenuti zdrave potencijale djeteta.

Sve se aktivnosti ovog programa odvijaju uz pomoć i podršku zvuka. Ali ne bilo kojeg zvuka, već zvuka terapijskih zvučnih zdjela i gongova koji snažno podržavaju odvijanje procesa osnaživanja, opuštanja i otpuštanja, jačanja zdravlja, podržavanja zdrave jezgre i usmjeravanja na rješenja (solution therapy).

Osobita privlačnost zvuka zvučnih zdjela krije se u činjenici da je taj zvuk izvan kategorije ispravno i pogrešno (za razliku od glazbe).

Zvuk svojom jednostavnošću vodi redukciji na bitno, izmiče analiziranju uma, te vodi u mir i tišinu." (Koller, Christina M.; Der Einsatz von Klängen in pädagogischen Arbeitsfeldern. Dargestellt am Beispiel der Klangpädagogik nach Peter Hess; Verlag Dr. Kovac, 2007).

Tijekom radionice prošli bismo slijedeće vježbe, igre i vođene fantazije:

- Zvučna igra: "Slijedim zvuk zvučne zdjele zatvorenih očiju"
- Zvučna igra: "Govorim o sebi bez podrške zvučne zdjele – govorim o sebi uz podršku zvučne zdjele"

Odgojno-obrazovna, socijalna i zdravstvena infrastruktura za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom

---

- ✚ Zvučna igra: "Ja govorim o sebi i upoznajem tebe"
- ✚ Zvučna igra: "Mojih deset prstiju"
- ✚ Fantazija "Noćni posjet dobre vile"
- ✚ Zvučna igra: "Zvučna spirala"
- ✚ Zvučna igra: "Zatvoreni cvijet"

kjanekovic@yahoo.com

STANDARD ZANIMANJA (SZ) I STANDARD KVALIFIKACIJE (SK) EDUKACIJSKOG REHABILITATORA

Zrinjka Stančić¹, Sonja Alimović²

¹Odsjek za inkluzivnu edukaciju i rehabilitaciju
Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

²Odsjek za oštećenja vida
Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Projekt *Unaprjeđenje kvalitete studija logopedije, socijalne pedagogije i edukacijske rehabilitacije ERF-LOSPER* provodi se u okviru poziva *Provedba hrvatskog kvalifikacijskog okvira na razini visokog obrazovanja*, Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala 2014. – 2020⁵. Novčano ga podupire Europska unija iz Europskog socijalnog fonda (ESF).

Nositelj projekta je Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, koji projektne aktivnosti provodi u suradnji sa strukovnim udrugama: Hrvatskim logopedskim društvom (HLD), Hrvatskom udrugom socijalnih pedagoga (HUSP), Savezom edukacijskih rehabilitatora Hrvatske (SERH), Hrvatskom komorom edukacijskih rehabilitatora (HKER) te Šumarskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Posredničko tijelo razine 1 je Ministarstvo znanosti i obrazovanja, a razine 2 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Organizacijska jedinica za provedbu strukturnih instrumenata Europske unije – DEFECO.

Svrha i sadržaj radionice: Cilj radionice je pružanje informacija u područjima ključnih poslova i kompetencija edukacijskog rehabilitatora značajnim za prijavu Standarda zanimanja (SZ) u radu s ciljanom populacijom: djeca s neurorazvojnim čimbenicima rizika i simptomima rizika; djeca, mladi i odrasle osobe s: intelektualnim teškoćama, teškoćama učenja, ADHD-om, poremećajem iz spektra autizma (PSA), višestrukim teškoćama, motoričkim poremećajima, kroničnim bolestima, teškoćama vizualne percepcije; slijepa, slabovidna i gluhoslijepa djeca, mladi i odrasli.

---

⁵ Voditeljica projekta je prof.dr.sc.Sandra Bradarić Jončić, prodekanica za znanost ERF-a.

Kako bismo stručno i učinkovito odgovorili na pitanje **Jesu li zastupljeni svi ključni poslovi i kompetencije** koje edukacijski rehabilitatori ostvaruju na različitim radnim mjestima u sustavima, rana intervencija, obrazovanje, socijalna skrb, zdravstvo, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje, civilno društvo, privatna praksa? Sudionici radionice će učiniti inventuru predloženih područja ključnih poslova i kompetencija i predložiti moguće izmjene i dopune.

U radionici će se poseban naglasak dati području **Operativnih poslova**: 3.1. Probir u edukacijskoj rehabilitaciji, 3.2. Edukacijsko-rehabilitacijska procjena, 3.3. Planiranje i programiranje u edukacijskoj rehabilitaciji, 3.4. Provođenje edukacijsko – rehabilitacijskih programa, 3.5. Evaluacija edukacijsko – rehabilitacijskih planova, programa i podrške ciljanoj populaciji i evaluacija svih načina djelovanja

Broj sudionika: ovisno o epidemiološkim uvjetima, 10 kontaktno, 20 u koliko će se konferencija održati online

zrinjka.stancic@erf.unizg.hr